

3. DOHODY O PŘÍMĚŘÍ V KONTEXTU DĚJIN HUSITSKÉ (JIŽNÍ) MORAVY

3.1. Příměří na Moravě nebo jižní Moravě? Otázka reprezentativnosti zkoumaného pramenného souboru

Zatímco v předchozí diplomatické části jsem odkazoval na edici v příloze 1, pro následující výklad odkazuji také na přílohu 2 – přehlednou tabulku průměrných listů, příznávacích listů k příměří a tematicky příbuzných dohod z husitské jižní Moravy. V tabulce jsou vždy uváděna data jednotlivých dohod, skladba obou smluvních stran, jména ubrmanů a stručné shrnutí obsahu; zahrnuta jsou i tři deperdita, která byla rekonstruována z jedné listiny a ze dvou listů (samotné listy do tabulky zahrnuty nejsou).

Hned na úvod této části je potřeba zdůraznit jednu závažnou skutečnost. Zkoumaný komplex písemností se primárně týká jižní Moravy, i když některé dohody mají teritoriální přesah především na západní, méně často též na střední (Tovačov, Kroměříž) a východní Moravu (Uherské Hradiště, hrady Lukov a Křídlo). Zároveň platí, že tento listinný komplex nemá na husitské Moravě obdoby. To přirozeně evokuje zásadní otázku: byl institut příměří nejvíce rozšířen právě na jižní Moravě, zatímco v jiných částech země k dočasnému přerušení bojů tak často nedocházelo? Nebo je studovaný soubor náhodně dochovaným pozůstatkem písemností, jež jinak obvykle nebyly archivovány, a o míře užívání institutu příměří v zemi mnoho nevyovídá? Pokud platí první možnost, představují příměří na husitské Moravě víceméně regionální fenomén; pokud bychom se však přiklonili ke druhé variantě, lze z náhodně dochovaného vzorku jihomoravských příměří činit závěry o vývoji a podobě tohoto institutu v celém markrabství?

Chceme-li se zamyslet nad reprezentativností zkoumaného souboru, je potřeba porovnat především způsob dochování dohod o příměří z jižní Moravy a z jiných

částí země. Jak již víme, kromě jednoho originálu ve Vídni (č. 22) a dalšího v Moravském zemském archivu v Brně (č. 11) pocházejí všechny jihomoravské dohody z Archivu města Brna, přičemž toto město je téměř ve všech případech jedním z účastníků dohod. V rámci městského archivu jde pak o tři originály příměrných listů, jeden originál příznávacího listu k příměří a jeden originál dohody o bezpečnosti brněnských vinařů; zbývající listiny jsou dochovány formou opisu ve sborníku Jana Munky z Ivančic, jehož existenci a dochování můžeme označit za faktor náhody.

Na druhou stranu, i ve srovnání s pěti originály v brněnském městském archivu poněkud udivuje, že v poměrně dobře zachovalých listinných kolekcích z měst Jihlavy a Olomouce se nenachází ani jedna smlouva o příměří v originálu a patrně ani v opise.⁵⁵ V případě Jihlavy je k dispozici pouze stručný regist o uzavření příměří mezi městem, zdejším hejmanem Vilémem Ebserem a Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna na Polné v roce 1427 (bez denního data).⁵⁶

V Olomouci se s příměřími setkáváme formou zmínek v odešlé korespondenci městské rady ze druhé poloviny 20. let, kterou se zjevnými historiografickými ambicemi sesbíral městský písař Václav z Jihlavy.⁵⁷ V těchto listech se nachází zmínky o dvou příměřích, do nichž však město nebylo pojato: jednak o výše zmíněné dohodě mezi Přemkem Opavským, Janem Jičínským z Kravař, Jiřím Lukovským ze Šternberka a hejtmany Puchalou a Holým z března 1425,⁵⁸ jednak o příměří mezi Haškem z Valdštejna a Janem Tovačovským z dubna 1430. Ve druhém případě jsou zmiňována i nějaká předchozí příměří mezi městem Olomoucí a Janem

55 Originály listin v olomouckém a jihlavském archivu jsou přehledně inventarizovány. Srov. HOFFMANN, František – KRÉSADLO, Karel (edd.): *Městská správa Jihlava. Inventář. I. Listiny (1240) 1269 – 1900 (1929)*. [Jihlava] 1971; SPÁČIL, Vladimír (ed.): *Sbírka listin Archivu města Olomouce. 1261–1793. Inventář*. Olomouc 1998. Soustavnější evidence opisů listin v obou archivech neexistuje, neboť jsou roztroušeny v různých sbírkách a především v aktovém materiálu z pozdního středověku a raného novověku.

56 Regest sestavený na základě starého regestu v jihlavské městské knize publikoval – bez citace předlohy – CHLUMECKY, Peter Ritter von (ed.): *Die Regesten oder die chronologischen Verzeichnisse der Urkunden in den Archiven zu Iglau, Trebitsch, Triesch, Gross-Bitesch, Gross-Meseritsch und Pirnitz. I/1*. Brünn 1856 (Die Regesten der Archive im Markgrafthume Mähren, und Anton Boczek's Berichte über die Forschungen in diesem Lande 1), s. 23, č. *89. K tomu srov. HOFFMANN, František: *Jihlava v husitské revoluci*. Havlíčkův Brod 1961, s. 177–178; TÝŽ: *Město a revoluce*. In: Pisková, Renata a kol.: *Jihlava*. Praha 2009, s. 161–182, zde s. 174.

57 Zemský archiv Opava – Státní okresní archiv Olomouc, fond Archiv města Olomouce, kniha č. 677. Nejedná se o úřední knihu (registra odešlé korespondence), ale o jednorázově sestavenou sbírku, která teoreticky mohla plnit funkci formulářové sbírky, spíše však vznikla jako přípravná práce pro městskou kroniku. O historiografických ambicích Václava z Jihlavy jasně vypovídá několik textů v jím založené městské památné knize – srov. SPÁČILOVÁ, Libuše – SPÁČIL, Vladimír (edd.): *Památná kniha olomoucká (kodex Václava z Jihlavy) z let 1430–1492, 1528*. Olomouc 2004; Loserth, Johann: *Historische Aufzeichnungen aus der Husitenzeit des Stadtschreibers Wenzel von Iglau*. Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 19, 1881, 81–89.

58 PALACKÝ, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, I, s. 385–386, č. 330; viz také literaturu, citovanou v pozn. 26.

Tovačovským, která však údajně Tovačovský nedodržel.⁵⁹ Kromě těchto příměří korespondence zmiňuje ještě pragmatickou dohodu o ochraně olomouckých kupců na cestě do Brna oddíly husitského pána Jana Tovačovského z Cimburka z jara 1426, kdy se však Olomoučtí před biskupem a Zikmundovým hejtmanem Ladislavem z Ludanic hájili, že příslušná dohoda neznamená uzavření příměří s Tovačovským.⁶⁰

I když tedy abstrahujeme od dohod, zachovaných pouze v Munkově kodexu, je převaha průměrných listů z širšího Brněnska nad skromnými zprávami z Jihlavska a Olomoucka nápadná. Proto se domnívám, že na Brněnsku byla příměří na přelomu 20. a 30. let 15. století zřejmě uzavírána přece jen častěji než v jiných částech země. Tento stav snad může být vysvětlen odlišným rozložením sil v jednotlivých regionech. Zatímco města Jihlava a Olomouc byla za husitských válek obklíčena husitskou převahou a okolní husitská šlechta i posádky radikálních husitů nebyly nijak motivovány k častému uzavírání příměří, panovala na širším Brněnsku určitá rovnováha sil: město Brno a jeho nejbližší okolí představovalo nejvýznamnější baštu Albrechtovy moci na Moravě; tento katolický ostrov byl však obklopen prstencem tábořských posádek a hradů husitské šlechty. Přitom žádná ze stran nebyla schopna získat v regionu jednoznačnou převahu, což mohlo přispívat k častějšímu uzavírání příměří. Určitou podmíněnost právě vyslovených soudů rozdílným dochováním však samozřejmě nelze vyloučit.⁶¹

Následující výklad bude každopádně primárně zaměřen na zachované dohody o příměří z jižní Moravy, které utváří vcelku kompaktní soubor (i když také zde evidujeme deperdita). Míra užívání dohod o příměří v jiných regionech i jejich podoba zůstane otázkou, která nemůže být prozatím vyřešena.

59 PALACKÝ, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, II, s. 136, č. 673.

60 Srov. PALACKÝ, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, I, s. 428–429, č. 379; s. 429–430, č. 380, a především list biskupovi a Ladislavu z Ludanic na s. 434–435, č. 388: *Ad nos deducta est noticia, qualiter inter vestrarum dominationum comensales et clientes ambiciosa de nobis geritur suspicio, videlicet quod nos cum isto de Thowaczaw fedus trewgarum inissemus [...] Vestram similiter minime latet reverenciam eximie presul, qualiter in tantis sediciosis persecutionibus umquam cum illius secte dampnabilis participante fedus trewgarum sine mandato aut consensu dominorum et majorum nostrorum inire consensimus; quod quidem adhuc sectantes nec cum antetacto de Towaczow nec cum aliquo talium trewgas acceptamus, neque inire adhuc intendimus, nisi mandatum dominorum nostrorum nos exequi oportet.*

61 Do jisté míry podobná situace ohledně dochování smluv o příměří je ostatně také v Čechách. Výrazná koncentrace dochovaných průměrných listů v oblasti jižních Čech může na první pohled indikovat, že právě zde byla příměří uzavírána nejčastěji, což je vzhledem k sousedství tábořského a rožmberského mocenského bloku a s ohledem na pragmatické postoje Oldřicha z Rožmberka pravděpodobné. Na druhou stranu je však srovnání jižních Čech s ostatními oblastmi země deformováno mimořádně příznivým dochováním rožmberského archivu, který v Čechách nemá obdoby.

3.2. Dohoda o příměří z května 1427

Zatímco na Olomoucku máme ojedinělý a současně dost specifický doklad o uzavření příměří již z roku 1425 (viz výše), na jižní Moravě pochází první dohoda o příměří teprve ze **7. května 1427** a uzavřeli ji **Čeněk z Bludova na Bučovicích**⁶² na straně jedné a **moravský zemský hejtman Jan z Lomnice**⁶³ s **městem Brnem** na straně druhé (č. 1). Obsahem dohody je sjednání příměří do svatodušních svátků, tedy na jeden měsíc, a to bez jakýchkoliv dalších ujednání.

Základním problémem při interpretaci této dohody je fakt, že o Čeněkově z Bludova a jeho postojích za husitských válek víme velmi málo. Logicky se můžeme domnívat, že Čeněk patřil k husitské šlechtě rebelující proti vládě markraběte Albrechta; na druhou stranu však nemůžeme vyloučit, že proti zemskému hejtmánovi a městu Brnu vedl nějaké soukromé záští bez politického či náboženského podtextu a příměří bylo uzavřeno v jeho rámci. Protože prameny o pozadí dané dohody nic bližšího neprozrazují, pokusme se podívat, v jakém historickém kontextu vznikla.

Po tažení markraběte Albrechta na Moravu v pozdním létě a na podzim 1426, které skončilo již u Břeclavi jejím dlouhým a bezvýsledným obléháním, započalo v zemi období mocenské převahy husitů.⁶⁴ Jedním z prvních projevů této „hegemonie husitů na Moravě“ (Válka) byla úspěšná vojenská výprava Jana Tovačovského do prostoru Moravské brány a na severovýchodní Moravu na přelomu let 1426/27, která prakticky zlikvidovala pozice katolické strany v této části země.⁶⁵

62 Při prvním uvedení jednotlivých osob budu vždy uvádět literaturu k dané osobě nebo alespoň k příslušnému rodu, případně se pokusím vyřešit identifikační otázky. Při dalších zmínkách o daných osobách – a to i v topograficko/prosopografické příloze – nebude už literatura citována, pokud to nebude nezbytně nutné.

K vladýkům, píšícím se podle Bludova, Nechvalína resp. Bučovic srov. PILNÁČEK, Josef: *Staromoravští rodové*. Brno 1996³, s. 97–98. Bučovice a Marefy získali postupně v 80. letech 14. století – srov. MLATEČEK, Karel: *Nižší šlechta na Bučovicku před husitskou revolucí I*. In: Vyškovský sborník. Sborník státního okresního archivu Vyškov. Slavkov u Brna 1999, s. 37–54, zde s. 50–51. KRAMOLIŠ, Čeněk: *Bučovský okres*. Brno 1900, s. 42, Čeněka v podstatě jen zmiňuje a o jeho aktivitách za husitských válek nic neví.

63 Biografie tohoto husitského pána, který nejpozději roku 1427 přešel na Albrechtovu stranu a stal se zemským hejtmánem, představuje velký desiderát. Srov. stručný výklad v publikaci HURT, Rudolf: *Lomnicko za feudalismu*. Lomnice u Tišnova 1966–1967, s. 14–16; nově ŠTĀSTNÝ, Petr: *Lomnice a její páni*. In: Konečný, Michal (ed.): *Lomnice. Příroda – historie – osobnosti – památky*. Tišnov 2006, s. 52–65, zde s. 58–60.

64 K dobytí Břeclavi husity, Albrechtovu tažení na Moravu a bezvýslednému obléhání Břeclavi v srpnu až listopadu srov. URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 279–282; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 183; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 466–467; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 99–100; podrobně SVOBODA, Miroslav: *Břeclav za husitských válek*. In: Kordiovský, Emil (ed.): *Město Břeclav*. Brno 2001, s. 139–146, zde s. 143–145. K období „husitské hegemonie“ na Moravě přehledně VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*.

65 VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 100; chronologii tažení významně upřesnil JURK, Jiří: *Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce*. Nový Jičín 1998, s. 96–101.

Na jaře 1427 byla ovšem pod egidou kardinála-legáta Jindřicha Beauforta a bramborského markraběte Friedricha připravována čtvrtá křuciáta proti husitům, od níž si katolická strana slibovala zásadní zvrat situace a do níž se měl tažením přes Moravu zapojit také markrabě Albrecht.⁶⁶ Husitské svazy v této době přikročily ke značné bojové aktivitě v Čechách (dobyty Žlutice v západních a Červené Hory ve východních Čechách) i ve vedlejších zemích (rejza do Horní Lužice).⁶⁷ Vyvinuli podobnou aktivitu i moravští husité, nebo byla v markrabství jiná situace? Rozhodly se válečné strany v markrabství šetřit síly na letní kampaň a nevyčerpávat se lokálními šarvátkami a přistoupily proto k příměříům?

Vedle smlouvy o příměří mezi Čeňkem z Bludova, zemským hejtmánem a městem Brnem by tomu teoreticky mohla nasvědčovat i výše zmíněná dohoda o příměří z Jihlavy, u níž však známe pouze rok sjednání (1427) a která je zpravidla interpretována jako důsledek vyčerpání města po delším obležení husitskými vojsky na jaře tohoto roku.⁶⁸ Naproti tomu z olomoucké korespondence z jara 1427 plyne, že na střední Moravě v této době nebylo na nějaké přerušování bojů ani pomýšlení. Jan Tovačovský z Cimburka totiž nedlouho po úspěšném tažení severovýchodní Moravou oblehl Olomouc a důkladně poplenil její předměstí, zatímco katolická strana v čele s vévodou Přemkem Opavským připravovala rozsáhlý protiútok proti novým posádkám moravských husitů na severovýchodě markrabství.⁶⁹ Vévoda Albrecht ve svém listu olomoucké městské radě 14. května 1427 vyjádřil souhlas, aby olomoučtí měšťané poskytli Přemkovi požadovanou vojenskou pomoc, ovšem jen pod podmínkou, že jsou schopni dostatečně zabezpečit své město, neboť panují obavy z husitského vpádu na Moravu. Albrecht Olomoučany ujišťoval, že se co nejdříve sám vypraví s vojskem do markrabství; do té doby měli udělat vše pro to, aby se případnému husitskému útoku ubránili.⁷⁰

Je těžké posoudit, jaká nálada panovala na jaře 1427 na jižní Moravě, ale mimo Čeňkovu listinu nemáme žádné indicie pro to, že by zde v předvečer čtvrté křuciáty existovala širší vůle k uzavírání příměří. Pokud se nenajdou další prameny, do-

66 K přípravám křuciát ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 190–194; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 484–486.

67 ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 191–192.

68 Tak HOFFMANN, F.: *Jihlava v husitské revoluci*, s. 177–178; TÝŽ: *Město a revoluce*, s. 174.

69 Srov. JUROK, J.: *Moravský severovýchod*, s. 100–101; stručně též ČAPSKÝ, M.: *Vévoda Přemek Opavský*, s. 223. Jurok se opíral o listy olomoucké městské rady – srov. PALACKÝ, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, I, s. 510–512, č. 442/1–3 (listy vévodovi Přemkovi Opavskému); s. 512–513, č. 443 (list markraběti Albrechtovi). Listy určené Přemkovi patrně vznikly v širším rozmezí od zimmích měsíců do léta 1427, neboť v prvním z nich zaznívá obava z obležení Olomouce oddily Jana Tovačovského a ve třetím již Olomoučtí vědí o připravovaném tažení Albrechta na Moravu; někdy mezi tím zřejmě vznikl list markraběti Albrechtovi.

70 Albrechtův list do Olomouce, který zjevně reaguje na list olomoucké městské rady markraběti citovaný v předchozí poznámce, není dosud vydán. Dochoval se v ověřeném opise z roku 1746 v MZA Brno, fond G 12 – Cerroniho sbírka, sign. Cerr II 58a, fol. 147r–148v.

mnívám se, že ojedinělá listina Čeňka z Bludova byla spíše individuálním krokem, než výsledkem nějaké širší akce.

3.3. Dohoda o pravidlech rytířské války z října 1428

Během vojenských akcí čtvrté protihusitské kruciáty byla Morava nakonec větších bojů ušetřena. Některé teritoriálně a časově vzdálenější prameny sice hovoří o údajném Albrechtově tažení do markrabství v době kolem bitvy u Tachova (4. srpna), nicméně spolehlivé soudobé prameny dokládají, že se jedná o omyl. Albrecht prokazatelně dospěl pouze do Lávy (Laa), kde bylo shromaždiště jeho vojska a kde se nejspíše v důsledku zpráv o tachovské porážce rozhodl tažení ukončit.⁷¹ I když tedy v létě 1427 na Moravě k rozsáhlým vojenským akcím nedošlo, země byla nadále sužována drobnou každodenní válkou mezi oběma stranami; od přelomu let 1427/28 se navíc stala průchozím koridorem víceméně pravidelných husitských rejz do Uher a Horního Slezska. Polní vojska se cestou pravidelně obracela i proti opevněným bodům Albrechtovy strany a církevním institucím, které se postupně dostávaly do husitských rukou (např. Uherský Brod na konci roku 1427) resp. byly vystaveny systematickému plenění (např. opakovaně předměstí Brna).⁷² V zemi se tak dále prohluboval chaos a hospodářský úpadek.

Rejzy polních vojsk skrze Moravu však zřejmě přispěly k tomu, že obě válčící strany v markrabství navzdory přetrvávajícím náboženským rozporům spojil společný zájem: zachovat uprostřed bojů alespoň elementární zásady válečného práva a zajistit průběh nejdůležitějších zemědělských prací a obchodu. Oba aspekty se odrážejí v pozoruhodné dohodě mezi tábořským hejtmánem na Moravském Krumlově **Divišem z Přehořova a městem Brnem z 11. října 1428**, která sice nepředstavuje příměří, ale musíme jí zde věnovat pozornost (č. 2).⁷³

71 K domnělému tažení Albrechta na Moravu srov. ELBEL, P.: *Za vlády markraběte*, s. 150–151, kde jsou zhodnoceny příslušné prameny i starší literatura. Na tomto místě nemůže být poměrně komplikovaná argumentace opakována.

72 Ke společnému tažení sirotků a táborů přes jižní a východní Moravu (kde byl dobyt Uherský Brod) do Uher na počátku roku 1428, které se po návratu na Moravu stočilo na sever do Opavska, Niska a dalších oblastí Dolního Slezska a již v květnu se úspěšně navrátilo do východních Čech, srov. VARSÍK, Branislav: *Husitské revolučné hnutie a Slovensko*. Bratislava 1965 (Publikácie Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied 9), s. 25–38; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 201–204; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 505–506, 525–526; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 101–102. Podle barokních historiků se měla přinejmenším část polních vojsk vracet do Čech přes jižní Moravu, kde se pokusila o dobytí Brna a střetla s vojskem olomouckého biskupa a Albrechtových hejtmánů v tzv. bitvě u Brna – srov. k tomu URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 287; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 104–105; skepticky ELBEL, P.: *Za vlády markraběte*, s. 154–157.

73 Dohoda byla už mnohokrát v literatuře pojednána, srov. např. stručně NEUMANN, Augustin: *K válečnictví za doby husitské*. Hlídka 37, 1920, s. 11–17, zde s. 14–15; DRÍMAL, J.: *Boj o Brno*, s. 98; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 106–107; DOLEŽEL, Jiří: *Město markrabat, rytířů a hejtmánů – Ivančice v letech 1375 až*

Diviš se zde purkmistrovi a radě města Brna zavazuje dodržovat osm článků (*vydávám osm artykulův*), přičemž můžeme předpokládat, že existovala párová listina brněnské městské rady, formulovaná s nejvyšší pravděpodobností shodně. Hned v prvním článku se Diviš zavazuje: *abych já s nimi a oni se mnú rytířskou válku vedli*. Další články tento obecný závazek rozvíjejí. Druhý článek řeší případné zajetí Divíše Brněnskými, přičemž je stanoveno výkupné 100 kop; při zajetí purkmistra, člena rady nebo městského hejtmana je stanoveno shodné výkupné, u běžného měšťana je to 50 kop. Ve třetím článku je pak stanoveno výkupné za pěší (3 kopy) a jízdní žoldnéře (s jedním koněm 5 kop, se dvěma koňmi 10 kop, se třemi koňmi 15 kop, se čtyřmi až desíti koňmi 20 kop).

Čtvrtý a pátý článek se vztahují na zajištění základního chodu hospodářství: poddaní mají bezpečně pracovat na poli, sít, orat a jezdit do lesů či mlýnů; vyňaty jsou pouze cesty za obchodem (formanské vozy). Stejně tak má být zaručen bezpečný chod prací na vinicích a doprava vína.

Šestý až osmý článek se vracejí k problematice válečného práva. Nejprve se zaručuje bezpečný pohyb posílů mezi oběma stranami. V souvislosti s tím se stanovuje, že pokud by se Divišův posel nebo služebník v Brně zadlužil nebo někomu něco ukradl, má být spoután a odevzdán k potrestání Divišovi a naopak. Obě strany si mají navzájem vracet uprchlé nevyplacené vězně.

Pozoruhodná dohoda byla uzavřena na časově omezenou dobu – pouze do Vánoc 1428 a s týdenní výpovědní lhůtou. Přesto je důležité, že zde válečné strany písemně deklarovaly ochotu k respektování důležitých zásad středověkého válečného práva (*ius in bello*), které se v průběhu husitských válek – po prvotní vlně fanatismu na obou stranách – stále více prosazovalo v každodenní válečné praxi.

Načasování dohody do podzimních měsíců a její časové omezení nás ovšem zároveň vede k jisté opatrnosti. Je pravděpodobné, že jejím hlavním motivem bylo zajištění klidu na dobu podzimních zemědělských prací, především vinobraní. Právě tato ustanovení se budou v následujících letech periodicky opakovat, a to jak ve specializovaných úmluvách, zajišťujících bezpečný chod vinobraní, tak i v samotných dohodách o příměří.

3.4. Dohody o příměří a o bezpečném vinobraní z podzimu 1429

Než se však uzavírání těchto dohod stalo na jižní Moravě běžnou záležitostí, došlo mimo moravskou půdu k významné události, která patří k důležitým mezníkům v dějinách husitské revoluce: k přelomové bratislavské schůzce krále Zik-

1460. In: Čejka, Jiří (ed.): Ivančice. Dějiny města. Ivančice 2002, s. 147–173, zde s. 159–161; ELBEL, P.: *Za vlády markraběte*, s. 153.

munda s husity v dubnu 1429.⁷⁴ Po předešlých nepříliš úspěšných Zikmundových pokusech o zprostředkování disputace mezi husitskými a katolickými teology se v Bratislavě sešla početná suita katolických učenců především z Vídně a Paříže s reprezentativní husitskou delegací. Ačkoliv bratislavská jednání v teologických otázkách k žádným výsledkům nedospěla, Zikmund zde husitům slíbil, že zajistí jejich svobodné slyšení na budoucím koncilu (měl se sejít roku 1431). Do této doby však Zikmund chtěl husitské strany přimět k uzavření všeobecného příměří, které by mj. umožnilo realizaci jeho římské korunovační jízdy, což ale pro husitskou delegaci z mnoha důvodů nebylo přijatelné. Pokud neměla bratrstva ztratit svou politickou váhu, musela pokračovat v rejzách za hranice, které jednak financovaly provoz polních vojsk, jednak představovaly účinný nátlakový prostředek k prosazování vyjednávacích pozic husitů.

Svým požadavkem všeobecného příměří nicméně Zikmund vyslal svým straníkům v Čechách a na Moravě jasný vzkaz, že dočasný mír s kacíři již nepovažuje za nic nepatřičného. Uzavírání příměří s husity sice stále tvrději odmítal papež Martin V. a určité kruhy v církvi, nicméně se zdá, že svůj postoj k příměří pod vlivem tchána pomalu měnil též vévoda Albrecht. Ten sice zatím sám u žádné dohody nefiguroval, ale zjevně toleroval uzavírání příměří mezi hlavními oporami své vlády na Moravě (zemský hejtman, podkomoří, město Brno) a husitskou šlechtou resp. hejtmany tábořských posádek v markrabství.

Nejprve je potřeba zmínit dohodu z **23. září 1429**, uzavřenou mezi tábořským hejtmánem v Ivančicích a Moravským Krumlově, **Divišem z Přehořova**, a **městem Brnem**, do níž byli na Divišově straně pojatai také tábořský hejtman v Třebíči, **Jan st. ze Sobětic**, a husitský pán **Jan z Kunštátu a Jevišovic řeč. Suchý Čert**⁷⁵ (č. 3). Obsahem dohody nebylo uzavření příměří, ale závazek umožnit Brňanům nerušenou práci na vinicích a dovoz sklizeného vína do Brna, a to od data dohody až do sv. Martina (11. listopadu), tedy prakticky na celou dobu vinobraní. Jak víme, podobné ustanovení bylo zahrnuto již do úmluvy o pravidlech rytířské války z předchozího roku. Tehdy i nyní je můžeme považovat za jakýsi předstupeň dohod o příměří.

Z přibližně stejné doby, z října 1429, nicméně pochází také doklad o uzavření klasického příměří. Dochovala se pouze listina **Jana z Pernštejna**⁷⁶ z **27. října 1429** o přistoupení jeho služebníka, **Mikuláše z Člupku seděním na Košíkově**,⁷⁷

74 Literatura ke schůzce je uvedena výše v pozn. 21.

75 Jan (III.) řeč. Suchý Čert z Kunštátu a Jevišovic rezidoval na někdejší johanitské komendě v Horních Kounicích a patřil k radikálnímu křídlu moravské husitské šlechty úzce spolupracujícímu s tábory – srov. PLAČEK, Miroslav – FUTÁK, Peter: *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*. Praha 2006, s. 154–155.

76 K němu srov. VOREL, Petr: *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Praha 1999, s. 46–59.

77 Mikuláš z Člupku pocházel ze zemanského rodu písčického se podle tvrže Člupek u Litomyšle – srov. SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého. I. Chrudimsko*. Praha 1931², s. 28. K hrádku Košíkovu srov. PLAČEK, Miroslav: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2007,

ke stávajícímu příměří, uzavřenému mezi Pernštejnem na straně jedné a zemským hejtmanem **Janem z Lomnice**, podkomořím **Joštem Hechtem z Rosic**,⁷⁸ **Janem ml. z Lomnice** a **městem Brnem** na straně druhé (č. 4). Zatímco Mikuláš z Člupku byl jen jedním z mnoha perňštejnských klientů, Jan z Pernštejna byl příslušníkem předního panského rodu a k tomu velmi aktivním husitou; proto je zmínka o depertitním průměrném listu daleko významnějším faktem, než dochovaná listina o přistoupení Mikuláše Člupka k příměří.

Jaké byly motivy Jana z Pernštejna k uzavření příměří, nevíme. Nabízí se však úvaha, zda Pernštejn při uzavírání příměří již neplánoval svou účast na válečných akcích bratrstev za západními hranicemi Čech a zda si dohodou o příměří nechtěl pro toto angažmá kryt zádá. Faktem je, že Jana z Pernštejna nacházíme na mohutné „spanilé jízdě“ táborů, sirotků a pražanů se šlechtickými spojenci do Míšeňska a Frank na konci roku 1429 a v prvních měsících roku 1430.⁷⁹ Tato rejza byla zřejmě předběžně dohodnuta již po uzavření smíru mezi všemi husitskými stranami dne 25. září 1429, a tak nelze vyloučit, že Jan z Pernštejna o plánu výpravy na přelomu září a října již věděl a příměří uzavíral s ohledem na ni. To jsou však pouhé dohady, které nelze ověřit, když neznáme ani text průměrného listu. Je ostatně otázkou, zda příměří bylo záležitostí pouhého Pernštejna a jeho klientely, nebo šlo o rozsáhlejší akci, ke které přistoupilo více husitských pánů. Ač to nelze vyloučit, skutečně rozsáhlé příměří mělo být na Moravě uzavřeno až o půl roku později.

3.5. Prostějovský sněm a příměří z března 1430

Po určitém oddechnutí na podzim 1429 se na Moravě znovu rozhořely boje; naplno v jarních měsících následujícího roku. Někdy po polovině března 1430 protáhla

s. 300–302. Dohoda o příměří z října 1429 je první zmínkou o této drobné fortifikaci, byť hrádek vznikl zřejmě již v 60. letech 14. století jako centrum zemanského statku Drahonína. Jak se Mikuláš Člupek dostal k držbě tohoto zboží a kdy vstoupil do perňštejnských služeb, není známo. Před husitskou revolucí se každopádně živil jako lapka a patřil k bojové družině Viléma z Pernštejna, takže jej hojně evidují popravčí zápisky města Jihlavy – srov. HOFFMANN, František (ed.): *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Svazek XXXVIII. Popravčí a psanecké zápisky jihlavské z let 1405–1457*. Praha 2000, s. 203 (rejstříkové heslo „Mikuláš Člupek“ s četnými odkazy).

78 Osobnost Jošta Hechta by zasluhovala biografickou studii. Srov. velmi stručně KRATOCHVÍL, Augustin: *Ivančický okres*. Brno 1904 (Vlastivěda moravská II. Místopis), s. 268–269; ELBEL, Petr: *Scio, quod vos Moravi estis timidi et michi non fideles. Moravané ve strukturách dvora Zikmunda Lucemburského*. *Mediaevalia Historica Bohemica* 12/2, 2009, 43–132, zde s. 71.

79 K výpravě do Míšeň a Frank srov. BARTOŠ, František M.: *České dějiny. II/8. Husitská revoluce. 2. Vláda bratrstev a její pád 1426–1437*. Praha 1966, s. 62–67, k Pernštejnově účasti na s. 63, pozn. 55; dále viz SCHLESINGER, Gerhard: *Die Hussiten in Franken. Der Hussiteneinfall unter Prokop dem Großen im Winter 1429/30, seine Auswirkungen sowie sein Niederschlag in der Geschichtsschreibung*. Kulmbach 1974 (Die Plassenburg. Schriften für Heimatforschung und Kulturpflege in Ostfranken 34); ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 217–223; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 519–523; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 108.

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

markrabstvím velká rejaza táborů do Horního a Dolního Slezska, která byla korunována značnými úspěchy, zejména založením tábořských posádek v Hlivicích, Střelíně, Němčí, Klučborku a Byčíně. Ani ne měsíc poté Moravou protáhla další velká výprava sirotků s tábořskými spojenci do západních Uher, která sice uspěla ve střetu s katolickými jednotkami v bitvě konané asi u Podivína (německy Kostel; dle Bartoška z Drahonic *circa quandam ecclesiam in Moravia in metis Austrie*), v Uhrách však narazila na tvrdý odpor a byla předčasně ukončena po krvavém střetu s uherskou zemskou hotovostí někde mezi Trnavou a Šintavou.⁸⁰

Mezi oběma taženými, nebo přesněji v době tábořské rejazy do Slezska došlo na Moravě k významné události, která byla v dosavadní literatuře buďto zcela opomíjena, anebo špatně datována: k sněmu v Prostějově a k dohodnutí prvního rozsáhlého příměří, které nemělo jen regionální charakter, ale kromě osob z jižní Moravy obsáhlo řadu šlechticů z celé země. Základem našich informací o sněmu a na něm přijatém příměří je list moravského zemského hejtmana **Jana z Lomnice, Viléma Zajíce z Hazmburka**,⁸¹ **Haška z Valdštejna**,⁸² **Jošta Hechta z Rosic** a špilberského

80 Nejpodrobněji o tažení referuje GOLL, Jaroslav (ed.): *Kronika Bartoška z Drahonic*. In: *Fontes rerum Bohemicarum*. V. Praha 1893, s. 589–628, zde s. 602: *Deinde eodem anno post festum Pasce divisi sunt in duo agmina dicta woyska, sic quod Welko capitaneus cum Parvo Procopio presbitero et cum Johanne Zmrzlik et cum quibusdam de Nova civitate Pragensi, eorum ipsius civitatis quarta parte, et cum tota secta Orfanorum et magna parte Taboriensium et presertim cum Philippo, tunc capitaneo in Ostromecz, se ad metas regni Ungarie protraxerunt et equitaverunt et perrexerunt et ibi duos conflictus, unum cum quibusdam capitaneis domini regis Sigismundi de Moravia in metis Austrie habuerunt, ubi eiusdem secte Taboriensium et Orphanorum, ut dicebatur, circa quandam ecclesiam in Moravia in metis Austrie centum et quinquaginta sunt interfecti et plures. Secundum vero conflictum seu certamen habuerunt in metis Ungarie cum gentibus dicti domini regis et presertim Boemis, Moravis, Ungaris et gentibus dictis Raczy, ubi Welko, capitaneus Orfanorum, est interfectus cum multis aliis, ut dicebatur, ad duo milia et in villis sunt concremati, et presertim Johannes de Stezov et Martinko, familiares Johannis Zmrzliconis, et dicebatur, quod ispsis equi sunt in curribus et sub equitibus interfecti et mortui ultra duo milia; et sic successive per quasdam aquas et lutositates pontes facientes in nocte fugierunt et Pragam reversi sunt. Srov. Varsik, B.: *Husitské revolučné hnutie*, s. 44–57; stručně též BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 71–73; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 227–229; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 510–511, 528; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 108.*

Sporná je datace poplennění Starého Brna údajně k 1. prosinci 142[9], o níž referuje kněz Antoch z Přelouče ve svém breviáři. Srov. BARTOŠ, František M.: *Zápisky v breviáři kněze Antocha z Přelouče*. Časopis archivní školy 12, 1934, s. 99–110, zde s. 107. Tuto akci nelze dost dobře spojit s žádným známým tažením sirotčího vojska na Moravu a je otázkou, zda Bartoš správně rozvedl neúplnou dataci zápisu (jak sám uvádí, je „poslední číslice téměř oříznuta“), kdy se spolehl na autoritu Bretholze (aniž by citoval příslušnou Bretholzovu práci). Proto se domnívám, že tyto boje spíše spadají do prosince 1427, kdy skutečně kolem Brna protáhla větší rejaza – srov. literaturu v pozn. 72.

81 Nejspíše se jedná o Viléma, jenž byl starším bratrem pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka a patřil k významným Zikmundovým straníkům v Čechách (srov. KAVKA, František: *Strana Zikmundova v husitské revoluci*. Strojopis disertace FF UK. Praha 1948, s. 107–108, č. 244); není však jasné, proč roku 1430 vystupoval na sněmu šlechty na Moravě. Jinou možností je, že se takto označoval Vilém Zajíc z Valdeka a z Hostěnic, příslušník mladší moravské větve Zajíců z Valdeka, kteří byli s Hazmburky příbuzní. Tohoto Viléma lze v pramenech dohledat jen velmi zřídka. Dospělý byl už roku 1429 a zemřel kolem roku 1475 – srov. ZAJÍC, Petr: *Zajícové z Valdeka na Moravě*. Netištěná bakalářská práce FF MU. Brno 2007, s. 51–52.

82 Tato významná postava husitské doby by si zasloužila knižní monografii, srov. prozatím JURK, Jiří: *Hašek z Valdštejna: od stranika markraběte Prokopa k husitskému hejtmanovi, moravskému zemskému hejtma-*

hejtmana **Viléma Waldnera** adresovaný znojemskému hejtmanu Jörgu Launovi a tamní městské radě (č. 5). List se dochoval v soudobém opisu v Moravském zemském archivu a je datován pouze denním datem (úterý před Zvěstováním Panny Marie). Vzhledem k tomu, že se Jan z Lomnice tituluje jako zemský hejtman a Zikmund Lucemburský se uvádí ještě jako král, musel list vzniknout v rozmezí let 1427–1433. Protože se v něm však zároveň hovoří o nejbližším čtvrtku jako o čtvrtku ve středopostí, může se v rámci uvedeného intervalu jednat o jediné datum – 24. března 1430.⁸³ Tato datace platí za předpokladu, že kopista neudělal při přepisování listu chybu a například z *fritag* (pátek) v předloze neudělal *eritag* (úterý) ve své kopii (což je ale málo pravděpodobné). Pokud by list hypoteticky byl vydán v pátek před Zvěstováním Panny Marie, připadaly by v úvahu ještě roky 1427 a 1432, kdy svátek Zvěstování připadl na úterý ve Středopostí, v pátek před ním bylo 21. března a ve čtvrtek ve Středopostí 27. března. Zejména do kontextu událostí na jaře 1432 by písemnost vcelku zapadala.⁸⁴ Dokud se však pro případnou chybu v dataci nepodaří nalézt nějaký další argument, musíme počítat s datací listu do března 1430. (V každém případě můžeme z chronologických důvodů zcela vyloučit dataci do let 1428 nebo 1429, s níž se setkáváme v literatuře,⁸⁵ stejně jako roky 1431 a 1433.⁸⁶)

Právě učiněná chronologická analýza není samoúčelná, protože list představuje zásadní pramen nejen k institutu příměří, ale k dějinám husitské Moravy vůbec. Co se z něj vlastně dozvídáme? Páni Albrechtovy strany a špilberský hejtman informují znojemského hejtmana a městskou radu, že se na pokyn krále Zikmunda a vévody Albrechta zúčastnili sněmu moravských pánů v Prostějově, jenž byl svolán za účelem upokojení země, a na tomto sněmu z popudu krále a markraběte a na základě jejich plné moci sjednali příměří. To má započít do nejbližšího čtvrtka ve Středopostí ráno (*der sich anhebt bys phincztag schirist künftig auf mitvasten von aufgang der sun*) a skončit dva týdny po svátku svatého Jiří (*und schol werden nach*

novi a diplomatu stran habsburské, rožmberské a posléze poděbradské. Vlastivědný věstník moravský 68/1, 2016, s. 18–22.

83 V letech 1427–1433 se totiž pouze jednou stalo, že úterý před Zvěstováním Panny Marie připadlo na Středopostí, tedy na týden od neděle *Oculi* po neděli *Letare*.

84 O Středopostí roku 1432 byly také uzavřeny minimálně dvě dílčí dohody o příměří, které však neměly trvat jen dva týdny po sv. Jiří, ale až do Letnic – tj. toho roku do 8. června (č. 16 a 17).

85 HOSÁK, L.: *Olomoucký patriciát*, s. 26–27, datuje prostějovský sněm do roku 1428; v jiné své práci se však týž: *Husitské revoluční hnutí v olomouckém kraji*. Olomouc 1960, s. 23, přiklání k roku 1429. PAPAŇK, David: *Páni ze Sovince. Dějiny rodu moravských sudích*. Praha 2005, s. 95, uvádí podle Hosáka obě možnosti a pozastavuje se nad tím, že se sněmu nezúčastnil významný představitel Albrechtovy strany na střední a severní Moravě Jan Pňovský ze Sovince. Pokud však přijmeme dataci do roku 1430, není to žádný div, neboť Jan Pňovský v první polovině února 1430 zemřel.

86 V roce 1428 bylo středopostí již 7.–14. března, roku 1429 27. února až 6. března a roku 1431 4.–11. března, tedy dlouho před Zvěstováním Panny Marie; roku 1433 Středopostí spadá do týdne před Zvěstováním Panny Marie.

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

einander zü rajten czwo wochen nach sand Jorgen tag schirist künftig und denselben lezten tag uncz auf den undergang der sun). Pokud tedy vycházíme z datace listu do roku 1430, mělo příměří započít 26. března a trvat do 6. května 1430.

Vydavatelé následně přinášejí výčet všech pánů (resp. rytířů), s nimiž se na uzavření příměří dohodli (*dieselben herren, mit den der frid gelegt ist, sein mit namen hie inne geschriben*): **Jan Jičínský z Kravař**,⁸⁷ **Jan Tovačovský z Cimburka**,⁸⁸ **Václav a Jiřík Strážniční z Kravař**,⁸⁹ **Ctibor z Cimburka na Křídle**, bratři **Beneš a Vaněk z Boskovic a Letovic**,⁹⁰ **Jan z Pernštejna**, **Lacek ze Šternberka a Lukova**,⁹¹ **Pavel a Heralta ze Sovince**,⁹² bratři **Zbyněk a Oldřich z Doubravice**,⁹³ **[Dobeslav] Puchala z Węgier (Puchal von Wanger)**,⁹⁴ **Smil z Moravan**,⁹⁵ **Hynčík z Hoštejna**⁹⁶ a **Rudolf z Bezce [a ze Strěleka]**.⁹⁷ Pokud by k příměří chtěli přistoupit ještě další (husitští) páni a posád-

87 Tento pán přestoupil teprve krátce předtím na husitskou stranu. Srov. k němu BALETKA, Tomáš: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*. Praha 2004, s. 238–250.

88 Tato klíčová osobnost husitské a poděbradské Moravy by si nepochybně zasloužila knižní biografii. Prozatím jeho roli v dějinách husitství (nejen na Moravě) shrnul JUROK, Jiří: *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. České Budějovice 2006, s. 113–117 (spolupráce s českými husity, účast na rejzách do Uher), 121–122 (Tovačovského šlechtická skupina) a 204–210 (biografický medailón).

89 K nim BALETKA, T.: *Páni z Kravař*, s. 270–271 (Václav); s. 272–285 (Jiří).

90 K nim alespoň ŠEMBERA, Alois Vojtěch: *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě. Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*. Vídeň 1870, s. 25–32 (Vaněk Letovický z Boskovic); s. 60–63 (Beneš Černoohorský z Boskovic).

91 K němu POKLUDA, Zdeněk: *Moravští Šternberkové*. Praha 2012, s. 149–160.

92 K jejich osudům za husitství srov. PAPAŇK, D.: *Páni ze Sovince*, s. 65–66, 74–75, 94–96, 111 a na dalších místech (Pavel); s. 76–77, 82–83, 88, 98–99, 101–103 a na dalších místech (Heralta).

93 Genealogii pánů z Doubravice a Osově znaku zavinuté střely se stručným komentářem přináší PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 208–209. V dalších příměřích vystupuje mezi husitskými pány ještě třetí bratr, Smil z Doubravice, zatímco čtvrtý z bratří, Jimram z Doubravice, patřil k Albrechtově straně – viz níže.

94 Polský pán, který do českých zemí přišel v doprovodu Zikmunda Korybuta, připojil se k husitství a působil jako hejtman na Moravě a později v Horním Slezsku, by také zaslouhoval biografickou studii. Hodně pozornosti mu ve svých pracích věnuje JUROK, J.: *Moravský severovýchod*, passim; TÝŽ: *Příčiny, struktury a osobnosti*, s. 117–120 a na dalších místech. V českých pramenech a literatuře však Puchala obvykle nevystupuje s predikátem z *Węgier*, což je ves ve Velkopolsku poblíž Kalisze. S tímto predikátem je doložen např. k roku 1417 procesní listinou krále Vladislava Jagiella, jež byla otištěna ve velkopolském diplomatáři – srov. GAŚSIOROWSKI, Antonius – JASIŃSKI, Thomas (edd.): *Codex diplomaticus Maioris Poloniae. Tomus VIII comprehendit: diplomata nr 774–1074 ex annis 1416–1425*. Varsoviae – Posnaniae 1989, č. 811 (použita digitální verze <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=20113> [citováno 04./2016]). V této listině mimochodem vystupuje i Dobeslavův bratr Mikuláš z Węgier a další osoby z okolí Kalisze resp. Konina.

95 K pánům z Landštejna a Moravan erbu růže srov. PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 176–177.

96 Hynčík z Frývaldova byl již před husitskými válkami purkrabím na Hoštejně; během válek se hradu zmocnil a psal se podle něj. Patřil k oporám husitské strany na Šumpersku, za což mu vatislavský biskup již roku 1422 odebral fojstství ve Frývaldově (Jeseníku) a léna v okolí – srov. ZUBER, Rudolf: *Jesenicko v období feudalismu do roku 1848*. Ostrava 1966, s. 90–92; HOSÁK, Ladislav: *Šumpersko za válek husitských*. Severní Morava 15, 1967, s. 40–47, zde s. 42 a 45.

97 Tento rytíř nejasného původu působil ve druhé dekádě 15. století jako Zikmundův hejtman v se-

ky, mohli tak následně učinit pomocí přiznávacího listu, který měl být doručen na brněnskou radnici. Na katolické straně však měli příměří zachovávat nejen výše uvedení vydavatelé listu, ale automaticky též král a markrabě a všichni jejich hejtmáni a posádky, služebníci a poddaní, za něž za všechny to vydavatelé v Prostějově přislíbili. Co je však podstatné, vydavatelé se také zavázali *den fridprief zü vorpringen*, což lze mj. přeložit jako dokonat příměrný list.⁹⁸ Je-li to správný výklad, znamenalo by to, že v Prostějově nejspíše ještě nedošlo k zlistinění dohody o příměří, která byla dojednána pouze ústně nebo spíše v konceptu a strany se dohodly, že si následně vystaví příslušné párové listiny.

V listě Jörgu Launovi a městu Znojmu jsou uvedeny i některé další v Prostějově dohodnuté podmínky příměří, které mají být následně obsaženy v onom hlavním příměrném listu: v době trvání příměří mají být bezpečné silnice a nemají na nich být trpění žádní lapkové; obě strany však mohou nadále vybírat své holdy. Za ubrmany dohody o příměří byli zvoleni Menhart z Hradce, Zbyněk z Doubravice, Jošt Hecht z Rosic a Jimram z Doubravice. Poslední tři se v této roli vyskytují v řadě jihomoravských příměří; zapojení Menharta z Hradce, významného představitele českého husitského panstva, je však poměrně překvapivé.

Příměří vůbec dost vybočuje z předchozích i následujících dochovaných dohod, a to ani ne tak svým časovým rozsahem a obsahem – jde o zcela obvyklá ustanovení – ale počtem a skladbou účastníků. Na husitské straně postrádáme především tábořské posádky na Moravě, s nimiž se jinak v jihomoravských příměřích pravidelně setkáváme. Naproti tomu je však do dohody zapojeno několik pánů a rytířů, kteří úzce spolupracovali s oběma radikálními svazy. Kromě Jana Tovačovského z Cimburka jde zejména o Smila z Moravan a Dobeslava Puchalu z Węgier, který zřejmě z Prostějova odjel přímo na tábořské tažení do Slezska (na něž se příměří nevztahovalo).

verním Benátku, zúčastnil se v Zikmundově suitě kostnického koncilu i války proti Friedrichovi IV. Tyrolskému a na počátku 20. let se v pramenech objevuje jako hejtman v Brně. Nejpodrobněji o něm srov. SCHMIDT, Ondřej: *Vikáři a hejtmáni krále Zikmunda na severu Benátska (1411/12–1420)*. *Studia Mediaevalia Bohemica* 7/1, 2015, s. 81–113, zde s. 92, 110 a na dalších místech. K výkladu Ondřeje Schmidta lze ještě doplnit, že v květnu 1427 musel vévoda Albrecht řešit potíže s Rudolfem ze Stříleka, který obtěžoval ozbrojené olomouckého hejtmána Jana Pňovského ze Sovince (MZA Brno, fond G 12 – Cerroniho sbírka, sign. Cerr II 58a, fol. 147r–148v; lokalita Střílky je v tomto novověkém opise Albrechtova listu zkomolená ve tvaru *Strzietka* místo původního *Strzielka*). Jednalo se přitom nepochybně o našeho Rudolfa z *Becze*, neboť v Albrechtově moravském landfrýdu z 9. září 1434 mezi pečeti vystupuje Rudolf z *Becze* a ze Stříleka (AČ X, s. 250–254, č. VI, zde s. 251; Rudolfova pečeť se bohužel nedochovala). Zatímco dikce listu z května 1427 nasvědčuje spíše tomu, že Rudolf stále patřil k Zikmundově a Albrechtově straně, a proto vzbudilo rozruch, že obtěžoval lidi Albrechtova hejtmána, na jaře 1430 se již evidentně hlásil k husitské straně moravské šlechty.

98 Jiným významem slovesa *vorpringen* je – jak známo – předložit, to by ale v kontextu celé věty nedávalo smysl. Hned další vedlejší věta totiž specifikuje, co má daný příměrný list obsahovat: *den fridprief zü vorpringen und darunder schullen die landstrassen frei sein [...]* (č. 5).

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

Nejdůležitější je ovšem fakt, že příměří bylo sjednáno z vůle krále a markraběte, kteří je nejen mlčky tolerovali, jak jsme to předpokládali u dohod v letech 1427 a 1429, ale přímo vybízeli své straníky k jeho uzavření. U Zikmunda to nijak neudivuje, protože už v Bratislavě vystoupil s požadavkem všeobecného příměří; u vévody Albrechta jde naopak o překvapivé jednání, protože před církví a svými rakouskými poddanými doposud vystupoval jako přesvědčený bojovník proti husitům a ještě v roce 1433 bude ve své suplice tvrdit papeži Evženovi IV., že dosud s husity žádná příměří neuzavřel (viz níže). Otázkou ovšem je, zda podnět k uzavření příměří skutečně vyšel od Zikmunda i Albrechta, anebo Zikmund (jako zřejmě mnohokrát) svému zeti vnutil svou politickou linii a do jednání o příměří jej víceméně vmanipuloval. Je docela dobře představitelné, že moravští husité jednali nejprve se Zikmundem, který v té věci obeslal Albrechta a jeho souhlas si vynutil. Na druhou stranu víme, že Albrecht 19. února 1430 oznamoval olomoucké městské radě, že se brzy chystá vyslat velké poselstvo do Brna, které má mimo jiné jednat o posílení vojenských posádek v markraběcích hradech a městech.⁹⁹ Pokud toto poselstvo skutečně na Moravu dorazilo, je pravděpodobné, že právě ono mohlo zahájit jednání o Albrechtově souhlasu s chystaným příměřím a nakonec zajistit jeho souhlas.

Ať už tomu bylo jakkoliv, ve srovnání s dochovanými listinami z podzimu 1429 se jedná o rozsáhlou akci, a my se tedy opět musíme ptát po motivaci obou stran k uzavření dohody. Domnívám se, že nejlogičtějším vysvětlením bude uvést tuto dohodu do spojitosti s chystanými jednáními mezi husity a církví v Norimberku pod patronací braniborského markraběte Friedricha. Předběžná dohoda o uspořádání tohoto slyšení byla uzavřena 10. února 1430 v rámci tzv. beheimsteinských úmluv, jimiž vyvrcholila velká rejza všech husitských uskupení do Míšně, Frank a Horní Falce. Friedrich zde husitům přislíbil, že zprostředkuje 23. dubna 1430 jejich audienci na chystaném říšském sněmu v Norimberku, že jim pro účast na tomto sněmu vystaví glejt, obstará souhlas krále Zikmunda a zajistí příjezd reprezentativních delegací teologů ze všech říšských univerzit. Krátce po návratu do Čech husité na pražském sněmu zahájeném 8. března 1430 dohodli složení delegace pro norimberská jednání.¹⁰⁰

Zikmund však na uzavření beheimsteinských úmluv hleděl velmi rezervovaně. 16. března psal z Trnavy Oldřichovi z Rožmberka, že se nesluší, aby markrabě Friedrich jednal s husity za jeho zády, a že je potřeba, aby podobná jednání probíhala přímo s ním jakožto přirozeným pánem Čech. Přestože se v brzké době

99 ZA Opava – SOKA Olomouc, fond AM Olomouc, listina č. 118 (dostupné registry tento zajímavý detail neuvádějí).

100 O beheimsteinských úmluvách a následných jednáních o norimberském slyšení srov. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 66–69; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 222–225; nově COUFAL, D.: *Polemika o kalich*, s. 247–256. V textu hovořím o březnovém pražském sněmu; je však potřeba upozornit, že HLAVÁČEK, I.: *Husitské sněmy*, s. 92–93, tato jednání mezi husitské sněmy neřadí.

– jakmile dokončí jednání se slezskými knížaty a uherskými pány – chystá vyrazit na norimberský sněm, vyřídí tam jenom své záležitosti a pojedje dál, aniž by čekal na příjezd husitů plánovaný na 23. dubna. Kromě toho poslal karlštejského purkrabího Zdeslava Tluksu z Buřenic jako svého zástupce do Prahy (na sněm), aby se zde pokusil obnovit jednání husitů s králem, započatá před rokem v Bratislavě.¹⁰¹ Místo rychlého odjezdu na norimberský sněm se však Zikmund ještě měsíc zdržel v Trnavě, a poté zůstal ještě další dva měsíce v Uhrách.¹⁰² Co jej tak zdrželo?

Mimo jiné jistě i jednání s moravskou šlechtou, předcházející a následující prostějovskou dohodu o příměří. Dle usnesení březnového pražského sněmu se moravští husitští páni měli v poměrně hojném počtu zúčastnit norimberského slyšení. V početné husitské delegaci měli být zastoupeni a od Friedricha tedy obdržet glejt následující páni: Jan Jičínský z Kravař, Václav Strážnický z Kravař na Plumlově, Jan Tovačovský z Cimburka, Beneš z Boskovic a Smil z Landštejna (a Moravan).¹⁰³ Je pravděpodobné, že prostějovský sněm přímo navazoval na předchozí pražská jednání, a že na něm moravští páni chtěli projednat stanovisko husitské části zemské obce před norimberským jednáním a dosáhnout příměří s Albrechtovou a Zikmundovou stranou na Moravě, které by platilo po dobu nepřítomnosti předních husitských pánů.¹⁰⁴ Nelze vyloučit, že Zikmund moravským pánům sice neschválil jejich plán odjet do Norimberka, že jim však učinil podobnou nabídku, jako předtím skrze Zdeslava Tluksu pražskému sněmu – tedy aby pokračovali v jednáních s ním, která byla zahájena před rokem v Bratislavě. Pak by příměří mělo umožnit právě tato jednání. Víme dokonce, že k nějakým dalším jednáním mezi Zikmundem a moravskými husitskými pány skutečně došlo: 12. dubna psal Zikmund litevskému velkoknížeti Vitoldovi, že se zdržel jednáními s moravskými husitskými pány před branami Trnavy, která ovšem nedospěla k žádnému výsledku.¹⁰⁵

101 LOR I, s. 116–117, č. 171.

102 HOENSCH, Jörg K. – KEES, Thomas (edd.): *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368–1437*. Warendorf 1995 (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit 6), s. 115; ENGEL, Pál – C. TÓTH, Norbert: *Itineraria regum et reginarum Hungariae (1382–1437)*. Budapestini 2005, s. 125.

103 Seznam osob, jimž měl být vystaven glejt na cestu do Norimberka, vydal KERLER, Dietrich (ed.): *Deutsche Reichstagsakten IX. Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigismund. Dritte Abtheilung. 1427–1431*. Gotha 1887, s. 402–403, č. 313.

104 V tom případě by vlastně prvotní iniciativa k uzavření příměří vzešla od moravských husitských pánů, kteří pro ně získali souhlas krále a (snad jeho prostřednictvím?) markraběte, načež král s markrabětem (nebo jen král též jménem markraběte?) uzavření příměří nařídili svým moravským straníkům.

105 Srov. ALTMANN, Wilhelm (ed.): *Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigismunds. 2. 1425–1437*. Innsbruck 1900 (dále jen RI XI/2), s. 122, č. 7668; plný text otiskl PROCHASKA, Antoni (ed.): *Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430*. Cracoviae 1882, s. 895–896, č. 1406: [...] *venerunt ad nos barones, marchionatus Moravie pociores, de illis videlicet qui Hussitis adherent, cum quibus prope hanc civitatem nostram colloquim habentes in campo, nam ipsos prope interdictum hunc locum introire non mittebamus, nichil quod esset cum deo, honore et equitate extorquere potuimus. Sed ipsi quodam animo indurato nedum volentes a perfidia sua desistere, verum etiam dabant intelligere nos ipsorum heresi et signanter quattuor articulis, quod deus avertat, consentire debere, prout marchio Brandenburgensis et certi alii in Almaniam fecissent,*

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

Snad lze tedy konstatovat, že prostějovské příměří se zrodilo v situaci, kdy se moravští páni chystali na cestu k norimberským jednáním a vedli v této věci jednání se Zikmundem a Albrechtem. Zůstává otázkou, zda Zikmundův a Albrechtův souhlas s příměřím počítal s cestou moravské delegace do Norimberka, nebo spíše s nějakým obnovením jednání husitů přímo se Zikmundem, k nimž posléze došlo před Trnavou.

Je zde však ještě jeden aspekt, který na domluvení prostějovského příměří mohl mít vliv: výše zmíněné jarní rejzy táborů přes Moravu do Slezska a sirotků do Uher. Tyto rejzy byly dohodnuty na též pražském sněmu po 8. březnu, kde se domlouvala účast husitů v Norimberku, a je tedy pravděpodobné, že Zikmund měl o jejich plánech určité informace (v citovaném listu Oldřichovi z 16. března navíc také děkoval za aktuální zprávy o táborech a sirotcích).¹⁰⁶ Je možné, že obava z vpádu polních vojsk do Uher a případně i do Rakous přispěla k tomu, že Zikmund a Albrecht zahájili jednání s moravskými husitskými pány a pokusili se docílit dočasněho klidu zbraní v markrabství, který by jejich straníkům případně umožnil postavit se vojskům z Čech, na něž se příměří pochopitelně nevztahovalo. Katolická strana se o to v případě sirotčí rejzy neúspěšně pokusila v bitvě u Podivína.¹⁰⁷

Je možné, že na jednání prostějovského sněmu a tam dohodnuté příměří působilo více faktorů. Události však nabraly odlišný spád. Norimberská jednání se pro neschopnost markraběte Friedricha splnit své přísliby, vydat husitům glejt v jimi požadovaném znění a získat pro něj souhlas krále nakonec vůbec nekonala a jednání moravských husitských pánů se Zikmundem – jak víme – nevedla k žádnému výsledku. Navíc krátce po těchto jednáních krále v Trnavě zastihla zpráva o příchodu sirotčího vojska, před nímž se rozhodl ustoupit na levý břeh Váhu do Šintavy. Někde mezi Trnavou a Šintavou pak došlo k tvrdému střetu sirotků se Zikmundovými hejtmany, v němž byli husité tentokrát neúspěšní. V litém boji padl hejtman Velek Koudelník a zbytek vojska se s velkými ztrátami vracel přes Moravu do Čech.

O dění na Moravě v dubnu a na začátku května máme jen minimum informací. Platilo prostějovské příměří až do 7. května? Nebo se křehká dohoda rychle zhroutila, když padl její hlavní motiv – účast moravské delegace na slyšení v Norimberku, resp. když ztroskotala jednání s králem Zikmundem v Trnavě?

Již ke 23. dubnu 1430 máme v olomoucké korespondenci doloženo, že Jan Tovačovský z Cimburka uzavřel třítydenní příměří s Haškem z Valdštejna. Olomoučtí měšťané se chtěli k této dohodě připojit, Tovačovský je však odmítl do příměří

ut ipsi dicebant, et tamen postea soli in dubio et fallacio inventi fuerunt, sic quod solum erant verba ad ventum et ridiculosa et nil finalis. K tomu srov. nejpodrobněji Varsík, B.: *Husitské revoluční hnutí*, s. 44–45.

106 LOR I, s. 116–117, č. 171, zde s. 116: *Takéť sme srozuměli ty běhy s Tábora, kteréž nám přišeš, i o Sirotciech.*

107 Pokud je tedy Podivín správnou interpretací Bartoškova údaje *circa quandam ecclesiam in Moravia in metis Austrie* – viz citaci i související literaturu v pozn. 80.

s Valdštejnem pojmout a chtěl s nimi uzavřít samostatnou dohodu. To se pro změnu nelíbilo Olomoučanům, kteří si stěžovali, že kdykoliv Jan Tovačovský a Vok ze Sovince uzavřeli příměří přímo s nimi, nikdy je nedodrželi, a naopak přepadávali jejich lidi na cestách.¹⁰⁸ Dnes nezachovaná dohoda z Olomouce by mohla nepřímo nasvědčovat tomu, že příměří sjednané v Prostějově buďto vůbec nevešlo v účinnost, anebo bylo předčasně vypovězeno – mělo totiž přece platit až do 7. května a měla se jej účastnit všechna města a posádky markraběte Albrechta, tedy také Olomouc.

3.6. Dohody o příměří z podzimu 1430

V létě 1430 se v zemi každopádně opět bojovalo, když na Moravu přitrhla další táborská rejza. Tažení se tentokrát omezilo pouze na vlastní markrabství, kde byl po delším obléhání donucen ke kapitulaci Šternberk.¹⁰⁹ Během této výpravy byly jistě popleněny i další katolické statky v zemi, mimo jiné zřejmě i předměstí Brna. Nepochybně se znovu rozhořela každodenní lokální válka. Již v září byly nicméně přinejmenším na jižní Moravě boje opět přerušeny; tentokrát celou sérií menších, lokálních příměří.

V Archivu města Brna se z této doby dochovaly čtyři dohody, z nichž většina byla uzavřena mezi 14. a 22. zářím (č. 6–8) a jedna 17. listopadu 1430 (č. 10). Zajímavé je složení obou stran. Na husitské straně je to jednak poměrně početná skupina pánů a zemanů držících statky na západ a severozápad od Brna v čele s Pernštejnou (**Vilém z Pernštejna**,¹¹⁰ **Jan z Pernštejna**, **Jan Žibřid**

108 Olomoucká rada píše Haškovi z Valdštejna: [...] *Als uns ewere gnade zugeschriben hat von des fridesanstellung, so ir mit dem Thowaczawr drei wochen nach sand Jorgen tag betaidingt habt, dorczu wir auch neben des Thowaczawrs besuchung gegen im verhangen haben, uf das, als ewere edlkeit uns sulchs dafur vermeldet hett. Nu wolt derselbe von Thowaczow, das wir uns sunderlichen mit im sulch obgemelte czeit verschriben hetten, das uns nicht deuchte zuthun, sunder wolden gern benugt haben an dem, wie ewere gnad suchen (sic) fride mit im beslossen hett, dem nach zu kumen, wann wie oft er und herr Wock fride mit uns ufnemen, so wird uns der nymmer nicht gehalden. Als und in dem fride, den wir diese czeit mit in haben gehabt, unsere lewte von den iren berawbt und unmenschlich gemort sein [...]* – PALACKY, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, II, s. 136–137, č. 673, zde s. 136.

109 O této rejze viz stručně BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 73; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 229.

110 Uvedení Viléma z Pernštejna v příměří ze září 1430 je důležitým faktem pro genealogické bádání, protože jde o poslední zmínku o Vilémovi jako o žijící osobě. Starý pan Vilém už delší dobu nevystupoval na veřejnosti a rod Pernštejnů obvykle reprezentoval jeho syn Jan, jemuž otec předal správu rodových statků. Náš pramen není v souvislosti s genealogií Pernštejnů příliš známý a v literatuře se zpravidla uvádějí dřívější data Vilémova úmrtí. HOFFMANN, František: *Vilém z Pernštejna. Pokus o portrét moravského pána husitské doby*. Časopis Matice moravské 87, 1968, s. 163–186, zde s. 165, uvádí, že v půhonu z roku 1424 je Vilém uváděn ještě jako živý, zatímco 1426 již jako mrtvý (ve skutečnosti první půhon pochází z roku 1420 a druhý až z roku 1437; srov. BRANDL, Vincenc [ed.]: *Libri citationum et sententiarum seu Knihy půhonné a nálezové*. III/1. Brunae 1878 s. 90, č. 426; s. 159, č. 749). Hoffmann přitom neprávem kritizuje Augusta Sedláčka, jenž se prý „mylně zmiňuje o Vilémovi ještě k roku 1430, kdy prý stál v čele strany podobojí na Moravě, a klade jeho úmrtí do doby po r. 1430“ (Hoffmann, F.: *Vilém z Pernštejna*, s. 165, pozn. 7); Sedláček měl evidentně k dispozici náš pramen. Vorel, P.: *Páni*

z **Pernštejna**,¹¹¹ **Václav z Kravař**, bratři **Zbyněk** a **Oldřich z Doubravice**, **Jan z Meziříčí** a **Křižanova**,¹¹² **Jan Morava z Kralic**,¹¹³ **Mikuláš z Člupku** (seděním na **Košíkově**) (č. 6), dále bratři **Beneš** a **Vaněk z Boskovic** (seděním na **Letovicích** a na **Černé Hoře** (č. 10), tábořský hejtman v Moravském Krumlově a Ivančicích **Diviš z Přehořova** (č. 7) a jeho protějšek v Třebíči a Měříně **Jan Chabrovec** (č. 8). Na Albrechtově straně je složení signatářů vždy víceméně shodné a vystupují zde: zemský hejtman **Jan z Lomnice**, podkomoří **Jošt Hecht z Rosic**, **Jan ml. z Lomnice**, **dolnokounický probošt Jan**, Albrechtův hejtman na Špilberku **Vilém Waldner** a město **Brno**.

Obsahem dohod ze září 1430 je příměří na dva resp. tři měsíce (do sv. Martina resp. sv. Štěpána), u dohody z listopadu dokonce na pět měsíců (do sv. Jiří). K zářijovým příměřím se druží typický sezónní závazek zajistit bezpečnou sklizeň a vinobraní, ale též nebrat protistraně dobytek a „nešacovat“ její poddané, zajistit bezpečnost kupců na cestách, ale též zabránit vlastním poddaným ve vstupu do služeb osob, které se příměří neúčastní a v jejichž službách by tedy teoreticky mohli škodit druhé straně příměří. Příměří se – jako obvykle – nevztahují na výběr holdů od poddaných druhé stranu.

Pokud chceme zjistit něco bližšího o pozadí příslušných dohod o příměří, musíme opět sledovat širší historický kontext. Určité vysvětlení tří zářijových dohod bychom mohli hledat v tom, že část moravských husitů v této době plánovala odejít bojovat do Čech. Po kapitulaci Šternberka v polovině srpna se totiž tábořské vojsko v čele s Prokopem Holým rychle přesunulo na Plzeňsko, neboť král Zikmund – nepochybně znechucený vyústěním jarních jednání – již před svým velmi opožděným příjezdem na říšský sněm rozšířil zprávy o plánu nového vojenského tažení do (západních) Čech. S tábory odešli i nějací moravští spojenci, jejichž přítomnost na Plzeňsku máme doloženu 29. srpna.¹¹⁴ Ve stejné době, 30. srpna, král Zikmund povolal na 10. září oddílý několika říšských měst v čele s Norimberkem

z *Pernštejna*, pojednává o Vilémovi na s. 36–48 a jeho smrt klade do doby po roce 1427. Přitom již PLÁČEK, Miroslav: *Rod erbu zubří hlavy do počátku 15. století. (Pokus o genealogii moravského rodu.)* Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 117–134, zde s. 131, pozn. 85, opět znal naši listinu a smrt Viléma správně kladl do doby po září 1430.

111 Jan Žibřid (II.) z Pernštejna byl vzdálenějším příbuzným Viléma z Pernštejna z vedlejší jakubovské větve rodu; přesná genealogická vazba není známá – srov. PLÁČEK, M.: *Rod erbu zubří hlavy*, s. 127–128; VOREL, P.: *Páni z Pernštejna*, genealogie na s. 32–35. Naproti tomu HOFFMANN, F.: *Vilém z Pernštejna*, s. 166, soudil, že se jednalo o Vilémova synovce.

112 K Janovi z Meziříčí na Křižanově srov. velmi stručně SVOBODA, Josef František: *Novoměstský okres. I.* Brno 1948 (Vlastivěda moravská II. Místopis), s. 46–47.

113 K vladckému rodu z Pucova a Kralic srov. PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 308; k Janu Moravovi z Kralic nově BOROVSÝ, Tomáš: *Ve století válek a stavovství*. In: Mitáček, Jiří a kol.: *Kralice nad Oslavou. Kralice nad Oslavou 2010*, s. 97–112, zde s. 106–108.

114 K těmto událostem zejména BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 74–75; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 229. O účasti Moravanů hovoří anonymní zpráva o dění v západních Čechách z 29. srpna 1430: *...unde die andern sin zcu pfaffe Prokop in sien her gezogen, wanne der phaffe Prokop unde die Taborn unde*

k tažení na pomoc městu Plzni¹¹⁵ a na 6. října svolal říšskou hotovost do města Kouby (Cham), které mělo být východiskem velkého tažení do Čech.¹¹⁶ Přestože určitý počet moravských husitů do Čech táhl již s Prokopem Holým v polovině srpna, nelze vyloučit, že další jedinci přesun do Čech plánovali v souvislosti s avizovaným říšským tažením. Z tohoto válečného podniku sice nakonec nic nebylo, protože Zikmund sraz vojska odkládal, aby jej 27. září nahradil pouze bojovou pohotovostí;¹¹⁷ v době uzavírání zářijových dohod o příměří (č. 6–8) se však s říšským tažením ještě zjevně počítalo.

Proti tomuto na první pohled přesvědčivému vysvětlení však stojí fakt, že nevíme nic o přesunu alespoň některých signatářů příměří na konci září 1430 do Čech; stejně tak neslyšíme ani o jejich účasti na podzimních rejzách bratrstev do Slezska a Horní Lužice.¹¹⁸ Proto se domnívám, že hlavní motivace k uzavření příměří v září 1430 patrně nespočívala v plánovaném angažmá (dalších) moravských pánů v Čechách, ale nejspíše v potřebě obou válečných stran v markrabství přerušit intenzivní boje a zachránit úrodu na polích a především vinicích. Pokud tomu tak bylo, jednalo se o typická lokální příměří bez širšího politického podtextu, jaká se na Moravě stávala zvykem především v podzimních měsících.

3.7. Dohoda o příměří z února 1431

Počátek roku 1431 se však opět nesl v duchu intenzivních jednání. První významnou událostí byla nabídka polského krále k uskutečnění disputace mezi katolickými a husitskými teology, kterou husité důkladně projednali na kutnohorském sněmu na počátku roku. K realizaci disputace došlo v dubnu a skončila – jako doposud všechny podobné pokusy – patem.¹¹⁹

Nelze nicméně vyloučit, že právě s přípravou krakovských jednání – a snad též s plánem moravské účasti v Krakově, o níž ale prozatím nic nevíme – souvisí dohoda o příměří z 23. února 1431, kterou uzavřel **Heralt ze Sovince na Doubravici** se zemským hejtmanem **Janem z Lomnice**, podkomořím **Joštem Hechtem z Rosic**, **Haškem z Valdštejna**, **Janem ml. z Lomnice**, špilberským hejtmanem **Vilémem Waldnerem** a **městem Brnem** (č. 11). Příměří mělo platit od uzavření dohody až do provedení

ouch die Merherschen sein kamen im Pilszener kreysze, unde also daz sie alle zcu houffe gerucket habin, unde ist gemeyne rede, daz sie uszwendig des landes wollen – viz PALACKY, F. (ed.): *Urkundliche Beiträge*, II, s. 161.

115 RI XI/2, s. 122, č. 7768.

116 Tamtéž, č. 7760–7767.

117 Tamtéž, s. 125–126, č. 7801–7807.

118 K těmto výpravám BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 75–76; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 230; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 529–530, 539.

119 K jednáním v Krakově BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 77–81; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 231–232; nově COUFAL, D.: *Polemika o kalich*, s. 275–280.

neděle, tedy do 8. dubna 1431. Z dalších ujednání listina obsahovala obvyklý závazek neškodit na silnicích a zachovat doposud vybírané holdy. Kromě ubrmanů (Artleb z Drahotuše a Deblína a Jimram z Doubravice) byl výjimečně ustanoven také ručitel za Heralta: **Petr z Konice seděním na Modřicích**. Souvislost s přípravou krakovských jednání je ovšem ryze hypotetická a je stejně tak možné, že se jedná o další lokální příměří nebo případně pozůstatek nějaké další obdobné vlny lokálních příměří.

3.8. Dohody o příměří a bezpečném vinobraní z podzimu 1431

V době přípravy a realizace krakovských jednání již byla pod egidou kardinála Cesariniho připravována pátá křížová výprava proti husitům, přestože král Zikmund zřejmě vynaložil značné úsilí, aby jí zabránil. Na důležité květnové schůzce v Chebu se Zikmund pokoušel přimět husitské vyslance k dohodě s církví, jež by kruciátu zastavila. Husitská představa laického slyšení zde však narazila na naprosto protichůdnou představu vyslanců basilejského koncilu, že se husité mají bezvýhradně podřídit koncilní autoritě: válka byla tedy (prozatím) nevyhnutelná.¹²⁰

Poslední protihusitská kruciáta byla opět připravována jako celoříšský podnik a vedle hlavního říšského vojska se jí měl zúčastnit též moravský markrabě Albrecht s rakouskou hotovostí. Na rozdíl od předchozí kruciáty k tomu pak skutečně došlo, a zatímco hlavní křížácké vojsko se od Domažlic dalo kvapně na ústup, Albrecht na Moravě slavil sérii vojenských úspěchů: po 4. září dobyl Kyjov,¹²¹ rozprášíl sektu tzv. „Prostředků“¹²² a nakonec svedl někde u Brna bitvu s vojskem 14 moravských husitských pánů, které intenzivní střelbou přinutil k ústupu.¹²³ Přes

120 K okolnostem vyhlášení kruciáty a k jednáním v Chebu srov. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 83–85; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 233–237; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 549–551.

121 K průběhu Albrechtova tažení srov. GOLL, J. (ed.): *Kronika Bartoška z Drahonice*, s. 589–628, zde s. 604. Bartoškův údaj o dobytí Kyjova upřesňuje listina opro Elišku, vdovu po Jiřím z Lichtenburka na Bítově, kterou Albrecht vydal 4. září 1431 v poli před Kyjovem a která až do nedávna nebyla husitologickému bádání známá – srov. Diecézní archiv Biskupství brněnského, fond Kapitula sv. Petra a Pavla v Brně, inv. č. 113, kart. 113, fol. 152r–153r.

122 O tzv. *mediocres* hovoří pouze *Kronika Bartoška z Drahonice*, s. 604. K této malé záhadě dějin moravského husitství srov. např. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 244; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 110.

123 O této bitvě Bartošek mlčí a v pramenech o ní máme poněkud rozporuplné informace, protože Thomas Ebendorfer ji ve svých historiografických spisech střídavě klade do doby čtvrté a páté kruciáty (1427 resp. 1431); srov. ELBEL, P.: *Za vlády markraběte*, s. 157–159, kde jsou zhodnoceny relevantní prameny. Sporné – a spíše nepravděpodobné – je Albrechtovo obléhání Přerova, které během páté kruciáty uvádí Enea Silvio Piccolomini, jenž však pro změnu neví o jiných cílech Albrechtova tažení: *Albertus tamen, cum accepisset intrasse Bohemiam cardinalem, et ipse iterum raptim ex Austria coactis copiis in haereticos duxit Przeroviamque, munitum oppidum, oppugnare adorsus est. Sed fuga cardinalis cognita ab incepto destitit [...] – srov. Enea Silvio: *Historia Bohemica – Historie česká*. K vydání připravili a z latinského originálu přeložili Dana Martínková – Alena Hadravová – Jiří Matl. Úvodní studii napsal František Šmahel. Praha 1998 (Clavis monumentorum litterarum – Regnum Bohemiae 4; Fontes rerum Regni Bohemiae 1), s. 148.*

dílčí úspěchy však Albrecht zjevně nedosáhl cílů, které si stanovil, a zřejmě z obavy před postupem sirotčího vojska na Moravu kolem poloviny září markrabství kvapně opustil, neboť se patrně domníval, že s ním sirotci hodlají svést bitvu, anebo se chystají vpadnout do nestřežených Rakous.¹²⁴ Nelze vyloučit, že Albrecht získal též nějaké informace o chystaném tábořském vpádu do země pod Enží, k němuž ale došlo až na konci měsíce (táborský oddíl pod velením Mikuláše Sokola z Lamberka byl nakonec 14. října bez Albrechtovy osobní účasti poražen hejtmanem Lipoltem Krajířem z Krajku v bitvě u Waidhofenu).¹²⁵ Sirotčí vojsko pod velením Jana Čapka ze Sán a kněze Prokúpků, které na Moravu vstoupilo snad ještě před Albrechtovým odchodem ze země, nakonec směřovalo do Uher: rychle protáhlo Moravou, přes Vlárský průsmyk vstoupilo do Pováží, někde u Žiliny se spojilo s tábořským vojskem a následně podniklo rozsáhlý výboj do Turčianské, Liptovské a nakonec též Nitrianské stolice.¹²⁶

Právě do doby, kdy jižní Moravu opustil jak Albrecht, tak i sirotčí vojsko, spadá další série dohod o příměří. Dochované smlouvy byly uzavřeny během prvních říjnových dní. Nejprve uzavřel **1. října 1431** ivančický hejtman **Diviš z Přehořova** se zemským hejtmanem **Janem z Lomnice**, podkomořím **Joštem Hechtem z Rosic**, **Janem ml. z Lomnice**, hejtmanem na Špilberku **Vilémem Waldnerem** a **městem Brnem** příměří až do sv. Martina (č. 12). Již 5. října následovala obdobná dohoda mezi početnější skupinou husitských pánů (**Petr Strážnický z Kravař**¹²⁷ a jeho synové **Václav** a **Jiřík z Kravař**, **Pertolt z Lipé**,¹²⁸ **Hynek Ptáček z Pirkštejna**,¹²⁹ **Zbyněk z Doubravice**, **Kuna z Kunštátu** a **Boskovic**,¹³⁰ **Heník z Valdštejna**

124 19. září byl již Albrecht ve Vídni a psal odtud proboštovi v Klosterneuburku o hrozícím vpádu husitského vojska do Rakous – ZEIBIG, Hartmann Josef: *Briefe aus dem fünfzehnten, sechzehnten und siebentehnten Jahrhundert*. In: *Notizenblatt. Beilage zum AÖG* 6, 1856, s. 495–499, 532–536, 554–568, 594–602, zde s. 496.

125 K bitvě u Waidhofenu srov. především rakouské práce – STÖLLER, Ferdinand: *Österreich im Kriege gegen die Hussiten (1420–1436)*. In: *Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich*, NF 22, 1929, s. 1–87, zde s. 68–69; PETRIN, Silvia: *Der österreichische Hussitenkrieg 1420–1434*. Wien 1982 (*Militärhistorische Schriftenreihe* 44), s. 14–16, z české strany zejména ČORNEJ, Petr: *Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*. Praha 1992, s. 24–26.

126 O této rozsáhlé sirotčí anabázi, k níž se v Uhrách přidali také táboři, srov. Varsik, B.: *Husitské revoluční hnutí*, s. 63–84; BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 99–102; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 244–246; ČORNEJ, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 27–30; TÝŽ: *Velké dějiny*, V, s. 511–512.

127 Srov. k němu BALETKA, T.: *Páni z Kravař*, s. 251–270.

128 K němu BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippha*. *Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 12, 1908, s. 395–432; 13, 1909, s. 196–218, 372–486; 14, 1910, s. 115–146, 309–336; 15, 1911, s. 466–488; zde 14, 1910, s. 137–146.

129 Jeho knižní biografii podal ŠANDERA, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha 2011.

130 Ke Kunovi (I.) z Kunštátu z Boleradické větve rodu srov. PLAČEK, M. – FUTÁK, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 447–451, k zapojení Kuny do příměří v letech 1431–1433 na s. 449.

a **Židlochovic**¹³¹) a stejnými zástupci markraběcí strany bez hejtmana Waldnera (č. 14). V ustanoveních obou dohod o příměří opět nechyběla garance bezpečnosti rolníků, vinařů a kupců. Mezitím, dne 2. října 1431, uzavřel Heník z Valdštejna na Židlochovicích ještě speciální dohodu s městem Brnem, týkající se bezpečnosti brněnských měšťanů při vinobraní na židlochovických horách a při následné přepravě vína do Brna (č. 13).

Pokud se zamýšlíme nad motivy uvedených dohod o příměří, není možné je jednoznačně uvést do souvislosti s některou z výše uvedených vojenských akcí. Nelze např. říci, že by se moravští husité rozhodli podpořit tažení do Uher a k tomu si potřebovali krýt záda (jak tomu často bývalo u příměří v Čechách), protože o účasti signatářů na expedici v Uhrách nic nevíme a příměří bylo navíc sjednáno v době, kdy již husitská vojska operovala hluboko na území severního Slovenska. Stejně tak se nezdá, že by jedna nebo druhá strana byla k příměří dotlačena svou zoufalou situací, což byl případ jednostranně výhodné smlouvy o příměří mezi Přemkem Opavským a polními vojsky z 28. září 1431, v níž se Přemek musel zavázat, že do roka přijme kalich.¹³² A protože nevíme ani o nějakých mírových jednáních, je pravděpodobné, že máme opět co činit s typickými lokálními příměřími, kdy válečné strany potřebovaly konsolidovat své síly po intenzivní válečné kampani předešlých týdnů. K tomu zde opět bylo vinobraní, jehož počátek musel být zásadně narušen Albrechtovým tažením a následnou sirotčí rejzou napříč Moravou. Zdá se, že od roku 1428 byla vinobraní pravidelně jednou z příčin podzimního klidu zbraní.

3.9. Dohody o příměří z jara 1432

Brzy po vypršení příměří zemí znovu protáhla polní vojska, vracející se z Uher: nejprve úspěšné táborské vojsko pod Prokopem Holým, a po něm torzo sirotčího vojska, které se po počátečních úspěších rozhodlo v Uhrách zdržet déle, aby zde nakonec utrpělo sérii porážek a obrovské ztráty na lidech i válečné kořisti. Nezdá se, že by ustupující polní vojska při svém návratu způsobila nějaké větší škody Albrechtově straně na Moravě; stejně tak nevíme ani o žádných větších vojenských akcích v markrabství na přelomu let 1431 a 1432.¹³³

131 Komentovanou genealogii moravských Valdštejnů podává PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 367–368; k Heníkovi velmi stručně též KRATOCHVÍL, Augustin: *Židlochovský okres*. Brno 1910 (Vlastivěda moravská II. Místopis), s. 45, kde je Heníkova (Jindřichova) držba Židlochovic doložena až k roku 1437 na základě vkladu do desk zemských. Heník je však získal daleko dříve – po smrti svého tchána Viléma Zajíce z Valdeka seděním na Židlochovicích v bitvě u Vyšehradu.

132 AČ VI, s. 425–427, č. 29; SVOV. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 99; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 243–244; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 111; ČAPSKÝ, M.: *Vévoda Přemek Opavský*, s. 289–294.

133 URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 301; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 111; JUROK, J.: *Moravský severovýchod*, s. 114–115, o žádných vojenských akcích na Moravě kolem přelomu roku neví. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 102, zmiňuje pomocnou výpravu Nového Města sirotčímu vojsku, která se

V té době již v Čechách probíhala intenzivní jednání, vyvolaná oficiálním pozváním husitů na basilejský koncil. V únoru 1432 schválil účast v Basileji sněm všech husitských stran konaný v Karlově koleji; jako podmínku si ovšem vyžádal předběžnou schůzku s koncilní delegací v Chebu, na níž měly být dohodnuty přesné podmínky. Koncil s touto schůzkou vyjádřil souhlas a 2. dubna byl jako její termín stanoven 27. duben. Husitská delegace nakonec do Chebu dorazila se zpožděním 8. května; jednání skončila diplomatickým vítězstvím husitů, vtěleným do tzv. Chebského soudce.¹³⁴

Právě v této době, koncem března resp. koncem dubna 1432, byla na jižní Moravě sjednána další vlna lokálních příměří. Dochovaly se dohody o příměří mezi Albrechtovou stranou a **Heralem ze Sovince a Doubravice z 29. března 1432** (č. 16), **Hynkem z Ronova a Mitrova**¹³⁵ z 30. března (č. 17), početnější skupinou husitských pánů v čele s **Petrem Strážnickým z Kravař** (dále **Václav a Jiřík z Kravař, Pertolt z Lipé, Hynek Ptáček z Pirkštejna a Polné, Zbyněk z Doubravice a Osové, Heník z Valdštejna a Židlochovic, Jan z Meziříčí a Křižanova**) z 30. dubna (č. 19) a s bratřími **Benešem a Vaňkem z Boskovic** z téhož dne (č. 20). Pokud jde o složení Albrechtových straníků, kromě obvyklé sestavy (**Jan st. z Lomnice, Jošt Hecht z Rosic, Jan ml. z Lomnice, dolnokounický probošt Jan a město Brno**) mezi signatáři vystupují také **Hašek z Valdštejna, Artleb z Drahotuš a Deblína**,¹³⁶ **Jimram z Doubravice**¹³⁷ a **Albrechtův hejtman v Brně** a zároveň v **Pohořelících Vilém Ebser**. Co je však důležité – do dubnových dohod je výslovně zahrnut též samotný **markrabě Albrecht**.

Obsah dohod se naopak nijak zásadně neliší od těch předešlých, zmíněny jsou dokonce i práce na poli a vinicích (ačkoliv nyní jde samozřejmě o jarní práce). Rozdílem je relativně krátká doba, na kterou byla příměří uzavřena. Zatímco dohody z března měly být drženy do Svatodušních svátků (tj. 8. června 1432), u obou dohod z konce dubna byla sjednána pouze dvou- resp. třítydenní platnost.

Kromě uvedených dohod je potřeba zmínit ještě jedno (pravděpodobné) deperditum: dohodu o příměří mezi **Janem Tovačovským z Cimburka** a nejmenovaným

vydala na Moravu a utrpěla velké ztráty. Otázkou je, zda Bartošem citovaný pramen – list poslu basilejského koncilu do Norimberka, kteří se odvolávají na svědectví chebského posla do Prahy – je v této věci důvěryhodný; v jiných bodech totiž obsahuje o dění v husitském táboře velmi nepresné informace.

134 Srov. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 102–113; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 246–252; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 559–565; podrobně KAŇÁK, Bohdan: *Diplomatická příprava květnového jednání v Chebu v roce 1432*. In: Husitský Tábor 13. Tábor 2002, s. 31–79.

135 K pánům z Ronova na Mitrově velmi stručně PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 65.

136 K Artlebovi z Věteřova seděním na Deblíně a na Drahotuších srov. stručně OHAREK, Václav: *Tišnovský okres*. Brno 1923 (Vlastivěda moravská II. Místopis), s. 203; nově SADÍLEK, Jaroslav: *Deblín. Historický vývoj stavebních památek a osídlení obce*. Tišnov 2014, s. 38–39.

137 Srov. PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 208–209. V jiných dohodách o příměří jsou na husitské straně zmiňováni Jimramovi bratři Oldřich, Zbyněk a Smil.

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

pánem z **Račic**¹³⁸ na straně jedné a **Haškem z Valdštejna** na straně druhé, o níž se zmiňuje pohořelický (a zároveň brněnský) hejtman Vilém Ebser ve svém listu Haškovi, Joštu Hechtovi z Rosic, Artlebovi z Deblína a městu Brnu ze dne 10. dubna 1432 (č. 18). List nám poskytuje důležité informace o zákulisí dohody, která byla sjednána Haškem se svolením vévody Albrechta. Ačkoliv Ebser ještě od vévody nedostal v této věci žádný pokyn, slibuje, že bude dohodu respektovat. Přesto zdůrazňuje, že se mu jen velmi těžko dodržuje mír *mit unnsern grossenn veindten* a varuje příjemce listu, že je velmi podezřelý, že husitští páni nyní tolik stojí o příměří, když nedávno hovořili zcela jinak. Ebser si ještě hodlá po svém poslu u vévody ověřit, jaký je jeho skutečný postoj k dohodě; pokud by poté na Albrechtův popud proti husitským signatářům cokoliv podnikal, bude o tom příjemce listu předem informovat. Na závěr příjemce žádá, aby mu zaslali konečné znění dohody, až bude zlistiněna. To mimochodem vyvolává otázku, zda ke zlistinění nakonec došlo, anebo zůstalo jen u předběžné ústní dohody, která nebyla dovedena ke zdárnému cíli.

Z Ebserova listu plyne, že dohodu s Janem Tovačovským sice domlouval Hašek, ale do jejího definitivního znění měli být pojata i další adresáti listu (Jošt Hecht z Rosic, Artleb z Deblína a město Brno) a zjevně také samotný hejtman Ebser, jak tomu je u dohod o příměří z konce dubna (č. 19 a 20). Markrabě s ní zřejmě vyjádřil předběžný souhlas, a proto musel Ebser k dohodě přistoupit také. Je nicméně otázkou, zda se Ebser takto vzpíral pouze dohodě s Janem Tovačovským – jednou z hlavních postav moravského husitství, v této době blízkým spolupracovníkem sirotčího svazu a účastníkem či přímo organizátorem rejs do Uher –, anebo mu vadila příměří obecně. Spíše bych se přikláněl k první variantě, protože dohody s jinými pány, které nedávno byly uzavřeny nebo se o nich také právě jednalo, Ebser ve svém listu nezmiňuje. Sám ostatně uzavřel již roku 1427, ještě coby jihlavský hejtman, příměří s Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna (viz výše).

Z Ebserova listu dále vyplývá, že si páni Albrechtovy strany a město Brno zjevně zajistili předběžný souhlas markraběte k celému komplexu dohod o příměří na jaře nebo přinejmenším v dubnu 1432; právě proto byl markrabě do některých dohod přímo pojat (č. 19 a 20). Proč ale k této sérii dohod, která svým rozsahem připomíná prostějovské příměří z roku 1430, vlastně došlo?

Opět je velmi obtížné zasadit příměří do kontextu dění na Moravě a nalézt jejich motiv. Nevíme o žádných intenzivních bojích, po nichž by si válečné strany nutně potřebovaly odpočinout, nevíme o žádném tažení za hranice v době příměří, kvůli němuž by si moravští husité chtěli krýt záda, a nevíme ani o žádných

138 Na Moravě působilo několik vladycých rodů, přísících se podle různých Račic. Srov. PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 170 a 485–486. Hrad Račice u Vyškova, podle kterého se psala jedna z uvedených rodin, patřil na počátku husitských válek Petrovi Strážnickému z Kravař. Na jaře 1422 jej údajně dobylo biskupské vojsko a jeho osudy nejsou jasné, v závěru husitských válek (1434) jej držel Petr z Konic – srov. PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 528–529.

významnějších politických jednáních v markrabství, na které by bylo nutné sjednat klid zbraní. Protože na jaře nelze příměří vysvětlit ani vinobraním, nabízí se úvaha, zda klíč k pochopení rozsáhlých dohod neleží podobně jako v březnu 1430 v Čechách – tentokrát ve výše zmíněných jednáních husitů s basilejským koncilem.

Je možné, že se do Chebu původně měla vypravit i nějaká delegace moravských husitů, o níž ale nejsme v pramenech informováni, a nejspíše tedy do Chebu nedorazila (k možným důvodům se vyjádřím níže).¹³⁹ V tomto případě by příměří měla zajistit mír v zemi po dobu cesty moravských husitských pánů na chebská jednání. Pokud se s moravskou účastí v Chebu nepočítalo, můžeme soudit, že náš komplex listin měl jen zajistit klid zbraní v České koruně po dobu chebských jednání. Každopádně se domnívám, že březnová a dubnová příměří na Moravě s chebskými jednáními tak či onak souvisí.

Pokud jde o souhlas vévody Albrechta a jeho zahrnutí do příměří, nepochybně odráží jeho rostoucí ochotu tolerovat jednání s husity a neblokovat Zikmundem nastolený kurz, i když ve vztahu k římské kurii se Albrecht stále prezentoval jako neúprosný bojovník proti kacířům (mimo jiné jistě i proto, že usiloval o udělení papežského souhlasu k výběru subsidií od rakouského duchovenstva, jak bude ukázáno níže). Albrechtovu rostoucí benevolenci dokresluje také jeho mandát zemskému hejtmanovi Janovi z Lomnice, podkomořímu Joštovi Hechtovi z Rosic a hejtmanům na Špilberku (Vilému Waldnerovi), ve Znojmě (Jörgu Launovi) a v Pohořelicích (Vilému Ebserovi) z 13. února 1432, který se sice netýká příměří, ale množících se dohod o dovozu potravin a dalšího zboží mezi moravskými markraběcími městy prostřednictvím husitských formanů. Vévoda k nim dává svůj souhlas a svým hejtmanům zakazuje těmto husitským konvojům jakkoliv škodit či překážet, protože katolická města nedisponují dostatečným počtem formanů, kteří by byli sto zboží sami bezpečně přepravit. Podmínkou je, že veškeré převážené zboží má být sepsáno na zvláštní listině, ve které mají být uvedeni také všichni příjemci příslušné dodávky. Tato listina má být opatřena pečeti městské rady toho markraběcího města, z něhož je konvoj vypraven (č. 15).

Výše uvedené dohody o příměří z března a dubna 1432 se jako tradičně týkají jen části Albrechtovy strany a části husitské nobility především z jižní Moravy; střední Moravy se dotýká pouze dohoda mezi Haškem z Valdštejna a Janem Tovačovským, u níž ovšem nevíme, zda byla dotažena až k zlistinění (č. 18). I přesto je

139 Literatura o chebské schůzce (viz výše v pozn. 134), ani práce o dějinách husitské Moravy o účasti Moravanů v Chebu nic neví; rešerše v dostupných pramenech v tomto směru také žádné informace nepřinesla. NEUMANN, A.: *K dějinám husitství na Moravě*, s. 116, zaměnil dvě věci, když tvrdí že na sněmu kutnohorském byl Václav z Kravař určen jako zplnomocněný zástupce Moravy pro chebská jednání – ve skutečnosti se kutnohorský sněm konal až na přelomu srpna a září 1432 (SROV. HLAVÁČEK, I.: *Husitské sněmy*, s. 94) a Václav zde byl určen jako jeden z účastníků cesty do Basileje. URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 300, opravil Neumannův omyl jen napůl; o účasti Moravanů v Chebu se ovšem nezmiňuje stejně jako VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 111–112. Pro účely této publikace nebylo v mých možnostech důkladně prostudovat korpus pramenů kolem chebských jednání.

poněkud překvapivé, že bezprostředně po zpečetění dohod o příměří ze dne 30. dubna (č. 19 a 20) došlo právě na střední Moravě k významné vojenské akci moravské husitské šlechty. V noci z 2. na 3. května dobyly husitské oddíly z oderské posádky pod velením Smila z Moravan (z moravské větve pánů z Landštejna) klášter Hradiště u Olomouce.¹⁴⁰ Smil sice není zmíněn v žádné z jarních dohod o příměří, patřil však zřejmě ke skupině šlechty kolem Jana Tovačovského z Cimburka, která v této době úzce spolupracovala především se sirotčím bratrstvem.¹⁴¹ Věděl Jan Tovačovský o Smilově záměru v době, kdy sám dojednával příměří s Haškem z Valdštejna a s Albrechtovou stranou?

Těžko říci. Faktem je, že Smil z Moravan patřil dlouhodobě k nejradikálnějším stoupencům husitství mezi moravskou šlechtou, což se plně potvrdilo i v dalších letech, neboť Smil setrval v ozbrojeném odporu i po ukončení husitské revoluce, teprve v říjnu 1436 uzavřel mír s vévodou Albrechtem a císařem Zikmundem a jako jeden z posledních pánů přistoupil k moravskému landfrýdu.¹⁴² Nelze vyloučit, že načasování přepadu hradištského kláštera do doby chebských úmluv vyjadřovalo odpor určité části radikálního křídla husitství k započatým jednáním s basilejským koncilem. Přitom se nejednalo o pouhé gesto: klášter tvořil klíčový prvek v obranném systému města Olomouce, takže ztráta této pevnosti představovala fatální ohrožení pro městské hradby.

Katolická strana proto musela na dobytí hradištského kláštera rychle reagovat a hradištské klášterství brzy oblehly Albrechtovy oddíly. Přestože Oldřich z Rožmberka, který 31. května špatné zprávy z Moravy oznamoval Zikmundovi do Itálie, ve svém listu hovoří přímo o Albrechtovi,¹⁴³ jednalo se pouze o jednotky Albrech-

140 K této akci srov. URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 301–303; JURK, J.: *Moravský severovýchod*, s. 115; naposledy stručně SCHULZ, Jindřich – ŠMERAL, Jiří (edd.): *Dějiny Olomouce. I.* Olomouc 2009, s. 191.

141 „Šlechtický svaz“ či „šlechtickou skupinu“ pod egidou Jana Tovačovského z Cimburka předpokládá JURK, J.: *Příčiny, struktury a osobnosti*, s. 121–122: „Podle našeho názoru tato užší skupina husitských šlechticů, blízka Tovačovskému topograficky, tvořila jeho jakýsi ‚šlechtický svaz‘, tj. moravské husity, kteří se skrývali za označením Tovačovského tažení a výprav. Takovýto obraz by byl celkem logický, neboť je těžké připustit, že by sám Tovačovský mohl disponovat takovou brannou silou, aby např. při tažení roku 1427 mohl dobýt celou řadu měst, stejně jako v roce 1433 se mohl odvážit samostatně výpravy na Slovensko“. Mezi šlechtice z Tovačovského skupiny řadí Jurk právě i Smila z Moravan. Na druhou stranu víme, že vztahy mezi Janem Tovačovským a Smilem nebyly vždy ideální; nějaký jejich spor, uzavřený výrokem Zikmunda Korybutoviče a Dobeslava Puchaly uvádí na přelomu let 1428/29 Papajík, D.: *Páni ze Sovince*, s. 95–96.

142 Příslušné listiny viz ELBEL, Petr (ed.): [J. F. Böhm, *Regesta Imperii.*] XI. *Regesten Kaiser Sigismunds (1410–1437) nach Archiven und Bibliotheken geordnet. Hg. v. Karel Hruza. Bd. I. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken Mährens und Tschechisch-Schlesiens.* Nach Wilhelm Altmann neubearbeitet von Petr Elbel. Wien – Köln – Weimar 2012 (dále jen RI XI NB/1), s. 216–217, č. 163a; s. 218, č. 164; k tomu srov. PEŘINKA, František Václav: *Dějiny města Kroměříže. I.* Kroměříž 1913, s. 76–78 (avšak mylně k roku 1435). Viz dále v pozn. 154.

143 LOR I, s. 146–147, č. 214, zde s. 147: *Hoc eciam gracia vestra scire velit, quod ad marchionatum Mora-*

ových hejtmanů snad doplněné o posily z Rakous.¹⁴⁴ Na to ovšem pohotově zareagovali čeští husité, kteří ihned po návratu delegace z chebských jednání rozhodli o směru trasy připravované rejzy všech tří husitských svazů. Jejím prvním cílem se stalo osvobození Smilovy družiny z obležení, a teprve poté měla od Olomouce pokračovat do Slezska.¹⁴⁵ Přestože Albrechtovi žoldnéři před českým vojskem uprchli, husitská posádka se nakonec rozhodla klášter opustit. Osířelé klášterství bylo poté v červenci 1432 s výjimkou kostela sv. Štěpána rozbořeno brněnským hejtmanem Vilémem Ebserem.

Smilově družině se však podařilo získat více než adekvátní náhradu a zřejmě nedlouho po vyklizení Hradiště dobyla rezidenční město olomouckých biskupů, Kroměříž, která se poté stala Smilovým hlavním sídlem.¹⁴⁶ Asi ve stejné době, v červnu 1432, dosáhli moravští radikální husité dalšího úspěchu, když oddíly hejtmana Blažka z Borotína podnikly rejzu do Uher a Istii se zmocnily města Trnavy; nezávisle na této akci dobyl hodonínský hejtman Jan z Vrbna uherskou Skalici.¹⁴⁷

Lze tedy shrnout, že (jiho)moravská příměří z března a dubna 1432 nejspíše souvisela s chebskými jednáními a diplomatickou přípravou husitské účasti v Basileji, nakonec však vyústila do rozsáhlých bojových akcí na střední Moravě i na moravsko-uherském pomezí, do nichž se zapojili i někteří účastníci příměří (minimálně Albrechtova brněnská posádka). I v tomto ohledu se nabízí podobnost s prostějovským příměřím z jara 1430.

3.10. Dohoda o bezpečném vinobraní z podzimu 1432

Obrovská aktivita moravských husitů na jaře a v létě 1432 plně zapadá do celkového vývoje v českých zemích, který v této době vykazuje dvě na první pohled protichůdné tendence: jednak pokračovala jednání směřující k husitské účasti v Basile-

vie progredieuntur [PE: táborské vojsko], *volentes clastro Redisch, quod per prodicionem est perditum et ante quod dominus dux Austrie iacet, subvenire.*

144 Sám Albrecht byl tou dobou v rakouských zemích – srov. Albrechtovy listiny z 18., 21. a 25. května 1432 vydané ve Vídni (LICHNOWSKY, Eduard Maria Fürst von: *Geschichte des Hauses Habsburg. Fünfter Theil. Vom Regierungsantritt Herzog Albrecht des Vierten bis zum Tode König Albrecht des Zweiten.* Wien 1841, s. CCLXXIV, č. 3125 a 3126; http://monasterium.net/mom/AT-StiAHe/StAndraeCanReg/1432_V_25/charter – citováno 04/2016).

145 K rejze do Slezska se zastávkou u Olomouce srov. BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 114–115; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 253–254.

146 K dobytí Kroměříže URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 303; JURK, J.: *Moravský severovýchod*, s. 115.

147 K akcím moravských husitů v Uhrách v této době srov. VARSÍK, B.: *Husitské revoluční hnutí*, s. 87–89; BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 114–115; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 254; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 512–513; VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů*, s. 111–112; k Blažkově z Borotína JURK, J.: *Příčiny, struktury a osobnosti*, s. 211–212; k Janovi z Vrbna tamtéž, s. 213.

ji, jednak se polní vojska snažila maximálně vystupňovat tlak na okolní země, aby se zlepšila vyjednávací pozice husitské delegace na koncilu, ale též svůj vliv v rámci husitského hnutí.

V říjnu 1432 moravští husité podnikli delší výpravu do Rakous, která pronikla hluboko do země a vévoda jí nebyl schopen efektivně čelit, takže se vrátila s velkou kořistí na Moravu. Na ni pak navazovala ještě prosincová tábořská reja za Albrechtových držav, kterou se však podařilo rakouské hotovosti pod velením Lipolta Krajčire vytláčit ze země a následně porazit v bitvě u Znojma.¹⁴⁸

Rozsáhlé tažení do Rakous a výše popsaná snaha husitských stran o zvýšení mocenské převahy v předvečer basilejských jednání jistě nevytvářela příznivou situaci pro uzavírání příměří mezi Albrechtovou stranou a moravskými husity. Přestože nelze vyloučit ztrátu dalších písemností, dochovala se z podzimu 1432 v Archivu města Brna výjimečně jen jedna dohoda, která nadto ani nepředstavuje klasické příměří: listina židlochovického purkrabího **Beneše z Honětic**,¹⁴⁹ **Linharta z Žatčan (z Chlumu)**¹⁵⁰ a **dalších členů posádky židlochovického hradu**, zaručující brněnským měšťanům nerušené vinobraní na židlochovických horách a dovoz sklíčených hroznů do Brna (č. 21).

3.11. Na cestě k landfrýdu: dohody o příměří ze srpna 1433

Na počátku roku 1433 nicméně došlo k přelomovým jednáním první husitské delegace v Basileji. Přestože se zatím nerýsoval žádný výsledek, vrátili se s husitskou

148 O obou výpravách existuje poměrně málo roztroušených zmínek v rakouských pramenech a podrobněji se jim věnuje pouze starší rakouská literatura – srov. zejména STÖLLER, F.: *Österreich im Kriege*, s. 76–77, kde jsou citovány rakouské prameny; z českých historiků stručně URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 303; BARTOŠ, F. M.: *České dějiny*, II/8, s. 119; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 258.

149 PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 50, 56, 165, eviduje tři vladycké rodiny, píšící se (mj.) podle Honětic, ale v žádné z nich neuvádí osobu se jménem Beneš. V olomouckých zemských deskách (CHLUMECKÝ, Peter Ritter von – CHYTIL, Joseph – DEMUTH, Carl – WOLFSKRON, Adolf Ritter von (ed.): *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466). I. Text der Olmützer Czuda*. Brünn 1856 [dále jen ZDO I], s. 337, kn. IX, č. 103 k roku 1417) je ovšem Beneš z Honětic doložen v rodině, píšící se podle Honětic na Zdounecku, Rataj na Kroměřížsku a Habichtštejna (k této rodině PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 165). Je zajímavé, že tato rodina již roku 1417 uvedla husitské kněze ke kostelu v Ratajích u Kroměříže, kteří se dokonce zapojili do polemiky s tehdejšími dolanskými faráři mistrem Pavlem z Prahy – srov. ELBEL, Petr: *Husitské fary na Moravě ve světle citační listiny Jana Železného z února 1418. Příspěvek k poznání role šlechty v počátcích husitství na Moravě*. Časopis Matice moravské 124, 2005, s. 395–428, zde s. 407–409, 419–421.

150 Linhart z Chlumu držel žatčanské léno a byl tedy biskupským manem – srov. LECHNER, Karl (ed.): *Die ältesten Belehungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. II*. Brünn 1902, s. 309, kde se Linhart uvádí jako přísedící u zasedání manského soudu v Kroměříži na podzim 1420. Skutečnost, že byl roku 1432 členem hradní posádky husitského pána Heníka z Valdštejna na Židlochovicích, znamená, že máme co činit s dalším z „neřádných manů“ *ješto jsú protiv církvi svatej a protiv lanfrýdu a lupeč a neřády vedú*, jak husitské many roku 1422 označil biskup Jan Železný (tamtéž, s. 317).

delegací do Čech zplnomocnění legáti koncilu a započal tříletý jednací maraton, na jehož konci stála jihlavská kompaktáta z července 1436.¹⁵¹ Vývoj k nim však nebyl přímočarý a postoje husitských stran se pronikavě lišily. Zatímco obě bratrstva dále stupňovala vojenský tlak na katolíky v Čechách (obléžení Plzně)¹⁵² i na okolní země (především rozsáhlá rejza do Uher, která pronikla až na Spiš), Praha a husitská šlechta se začala sbližovat s pány Zikmundovy strany.

K podobnému tříbení zjevně docházelo i na Moravě. Dohodou z **2. srpna 1433** zde bylo sjednáno rozsáhlé a svým obsahem zcela výjimečné příměří mezi markrabětem **Albrechtem** a jeho zeměmi (explicitně jsou uvedena i města **České Budějovice** a **Uherské Hradiště** s hejtmanem **Petrem Romanem z Vítovic**¹⁵³) a početnou skupinou moravské husitské šlechty (č. 22). Zastoupení jsou tradiční představitelé husitského panstva, s nimiž jsme se setkávali již v příměřích minulých let (**Petr z Kravař a Strážnice** a jeho synové **Václav** a **Jiřík**, nejvyšší maršálek **Pertolt z Lipé**, **Beneš** a **Vaněk z Boskovic**, **Heník z Valdštejna** a **Židlochovic**, **Zbyněk** a **Smil z Doubravice**, **Hynek Ptáček z Pirkštejna** a **Polné**, **Jan z Meziříčí** a **Křižanova**), ale také proslulý válečník a kroměřížský hejtman **Smil z Moravan**. Jeho účast na příměří je poněkud překvapivá: na jaře 1430 se sice účastnil prostějovského sněmu, ale roku 1432, v době platnosti série příměří, přepadl klášter Hradiště u Olomouce a roku 1434 patrně odmítl zpečetit Albrechtův moravský landfrýd, ke kterému přistoupil až na podzim 1436.¹⁵⁴ Z významných představitelů moravského husitství naopak chybí Jan Tovačovský z Cimburka, s nímž jsme se setkali v příměřích na jaře 1430 i 1432, v létě 1433 však úzce spolupracoval s polními vojsky a chystal se na rejzu do Uher, kde v září pronikl k Topolčanům a ve spojení s místní posádkou pod velením Jana Šmikovského podnikl rozsáhlou vojenskou akci na středním Slovensku, z níž se vrátil asi až koncem roku.¹⁵⁵

Pozoruhodná je však především velmi široká definice Albrechtovy strany, která je vymezena obecně jako všichni Albrechtovi světší a duchovní poddaní ve všech

151 Tento vývoj detailně sledují všechny citované syntézy o dějinách husitské revoluce; ze speciální literatury jmenuji alespoň nejnovější práci ŠMAHEL, František: *Basilejská kompaktáta. Příběh deseti listin*. Praha 2011.

152 O tomto podniku polních vojsk opět podrobně referují všechny syntézy. Dále srov. zejména HEJNIC, Josef – POLÍVKA, Milošlav: *Plzeň v husitské revoluci. Hilaria Litoměřického „Historie města Plzně“, její edice a historický rozbor*. Praha 1987, s. 258–372; ČORNEJ, P.: *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*. Praha 1987, s. 204–226; TÝŽ: *Lipanská křižovatka*, s. 77–167.

153 K tomuto významnému kondotiérovi Zikmundovy a Albrechtovy strany srov. JUROK, J.: *Příčiny, struktury a osobnosti*, s. 239–240; POKLUDA, Zdeněk: *Hrad Buchlov za vlády zástavních pánů*. Slovácko 33–34, 1991–1992, s. 55–73, zde s. 58.

154 Viz výše; doklady z pramenů a literatury zejména v pozn. 142. V tam citovaných smlouvách z roku 1436 je obsažen závazek, že Smil zpečetí landfrýd. Jeho pečeť je však na landfrýdní listině dochována a dokonce je uvedeno i jeho jméno v titulaci landfrýdu. Tento rozpor lze zřejmě vysvětlit tak, že Smil na sněmu v září 1434 s landfrýdem zprvu souhlasil, nakonec jej však nezpečetil a učinil tak až za dva roky – v rámci usmíření se Zikmundem a Albrechtem.

155 Srov. VARSÍK, B.: *Husitské revoluční hnutí*, s. 121–125; JUROK, J.: *Příčiny, struktury a osobnosti*, s. 206.

jeho zemích. Striktně vzato tak vlastně moravští husitští páni uzavřeli příměří mj. sami se sebou; Albrecht však jistě myslel jen na ty moravské poddané, kteří uznávali jeho vládu na Moravě a zachovávali mu věrnost. Kromě skupiny jemu nakloněné moravské šlechty šlo přirozeně o markraběcí města, církevní instituce a pochopitelně o všechny Albrechtovy úředníky a hejtmany. Proč je explicitně uvedeno Uherské Hradiště a jeho hejtman Petr Roman z Vítovic, prozatím nedovedu říci. Naopak výslovné jmenování Českých Budějovic je logické, neboť se jednalo o Albrechtovu državu mimo jeho země (tj. obojí Rakousy a Moravu).

Široká definice Albrechtovy strany však není jediným specifikem dohody. Pozoruhodný je zejména její obsah, na jehož výjimečnost jsem poukázal již v diplomatické části a který zde musím znovu připomenout. Jádrem dohody je i nyní sjednání příměří, a to na více než tři měsíce (do svátku sv. Martina). Již základní podmínky příměří jsou ovšem vymezeny poněkud podrobněji, než bylo zvykem v předešlých dohodách o příměří. Strany se zavazují, že si navzájem nebudou škodit vyjma vybírání holdů od poddaných protistrany, s nimiž však má být jednáno milosrdně. Poddaní nesmí být dáni k dispozici jiným nepřítelům protistrany, kteří nevstoupili do příměří. Signatáři se konečně zavazují, že nebudou proti druhé straně zakládat nové vojenské posádky a že nebudou dobývat její hrady, tvrze a města. Pokud by tak někdo učinil, mají proti němu ostatní signatáři vystoupit jako proti zemskému škůdci. Nadto je dohodnuto vzájemné propuštění vězňů na dobu příměří, případně proti rukojmím.

Velmi zajímavá jsou především vedlejší ujednání, která vlastní příměří doprovázejí. Ta se totiž od předchozích dohod dost liší svou podrobností i snahou zajistit po dobu příměří nejen mír, ale též základní fungování práva. V tom se dohoda blíží spíše landfrýdům, s nimiž má i jinak řadu styčných bodů.

Projevuje se to již u ustanovení o bezpečí obchodníků i rolníků na cestách, které je zdůvodněno hospodářským úpadkem země (*pro uvarovanie nynější i budúci drahoty a zpušćenie země tejto*). Signatáři dohody se zavazují, že na nich zajistí pořádek. Pokud bude na cestách loupit někdo z jejich poddaných, společně proti němu zasáhnou a potrestají jej jako škůdce a loupežníka na hrdle i statcích. Stejně má být naloženo s každým, kdo takové loupežníky a jejich lup přijme a ukrýje na svém hradě.

V návaznosti na zajištění svobody na cestách se dále ustanovuje, že mají být zrušena všechna mýta, která byla v době válek protiprávně zavedena. Na to přímo navazuje ustanovení proti falšování mince, kde se signatáři opět zavazují společně zakročit proti všem padělatelům a tyto potrestat na hrdle i na statcích.¹⁵⁶

156 K problematice falšování mincí v husitském a pohusitském období srov. SEJBAL, Jiří: *Moravská mince doby husitské*. Praha 1965 (Numismatica Moravica 1), s. 217–222. Text dohody Sejbal sice neznal (byla u nás známá jen v regestu), ale uvádí několik dalších písemných zpráv a především řadu numizmatických nálezů. Příkladovou studii publikoval BELCREDI, Ludvík: *Penězokazecká dílna na hradě Skály*.

Bezpochyby nejzajímavější a evidentně zcela klíčové ustanovení dohody o příměří se nachází téměř v závěru dispozice. Obsahuje závazek uspořádat ve svátek Narození P. Marie (8. září) v Brně *obecný valný sněm a sjezd*, což je zdůvodněno tím, že *pro nečasté sjezdy a sněmy panské tato země velmi hyne a v neřády unikuje*. Vévoda Albrecht má všem účastníkům sněmu vystavit glejt *před sebou a před vši jeho mocí*. Pokud by však vévoda mezitím jednal také s Čechy a dojednal s nimi něco výhodnějšího (*ještě věc lepší s nimi uhodil*), má tato dohoda platit též pro Moravany.¹⁵⁷

Dispozice je zakončena ustanovením o možnosti pánů a rytířů přistoupit k dohodě, a sice formou příznávacího listu, který mají položit během dvou týdnů na brněnskou radnici k *hlavnímu průměrnému listu*. Krátká sankce zavazuje v případě porušení dohody všechny signatáře k zákroku proti rušitelům příměří.

Než se pokusím dohodu o příměří zasadit do širšího historického kontextu, je potřeba se ještě podívat na dvě písemnosti, které s ní bezprostředně souvisí. Především se v Archivu města Brna dochoval jeden z příznávacích listů k příměří, který na brněnskou radnici doručil **Zdeněk z Valdštejna seděním na Sádku**¹⁵⁸ (č. 23). Listina byla datována 2. srpna 1433 na hradě Sádku poblíž Třebíče a nejspíše se vztahuje k výše analyzované dohodě o příměří téhož data (Zdeněk uvádí několik výše jmenovaných signatářů a dobu trvání příměří do 11. listopadu). Není sice příliš pravděpodobné, že by v den vydání hlavního listu v Brně byl vydán příznávací list na 70 km vzdáleném Sádku, ale tento rozpor můžeme snadno vysvětlit záměrným antedatováním příznávacího listu podle data listu hlavního.

Je zde však ještě druhá písemnost, která relativizuje i dataci samotného hlavního listu k 2. srpnu 1433. Jde o list vévody Albrechta vydaný 6. srpna 1433 ve Vídni a adresovaný skupině moravských šlechticů z Albrechtovy strany, **městu Brnu a Uherskému Hradišti** (č. 24). Z pánů jsou uvedeni zemský hejtmán **Jan z Lomnice**, podkomoří **Jošt Hecht z Rosic**, **Hašek z Valdštejna**, **Artleb z Drahotuš a Deblína**, **Jimram z Doubravice**, **Jan z Boskovic (a na Louce)**, **Kuna z Kunštátu (a Boskovic)**, **Jiřík z Holštejna**, **Heralt z Kunštátu** a rytíř **Petr Roman z Vítovic**. Obsahem listu je Albrechtův souhlas s prodloužením příměří (zde německy *frid*), které měl Albrecht uzavřeno s některými moravskými pány až do příští neděle (tj. do 9. srpna) a které adresáti listu prodloužili o osm dní (tedy

In: Doležel, Jiří – Wihoda, Martin (edd.): Mezi raným a vrcholným středověkem. Pavlu Kouřilovi k šedesátým narozeninám přátelé, kolegové a žáci. Brno 2012, s. 583–598.

157 Víme, že Albrecht roku 1433 zahájil také jednání s českými husity a vypravil své vyslance na červnový svatotrojčský sněm do Prahy. Jednalo se o vitorazského hejtmana Jakuba Seebecka, vévodova sekretáře Jana Gertseny a brněnského měšťana Hanuška z Kurovic – srov. URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, s. 304.

158 Komentovanou genealogii moravských Valdštejnů podává PILNÁČEK, J.: *Staromoravští rodové*, s. 367–368; ke Zdeňkovi srov. MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *Brtnice a její okolí od poloviny 13. století do válek husitských*. In: Janák, Jan a kol.: *Dějiny Brtnice a připojených obcí*. Brno 1988, s. 51–99, zde s. 86–88; nově též: *Hrad Rokštejn. Dějiny, stavební vývoj a výsledky čtvrtstoletí archeologického průzkumu 1981–2006*. Brtnice – Brno 2007, s. 47–56.

do 17. nebo spíše 16. srpna, je-li osm dní chápáno ve významu oktávu), načež požádali Albrechta o dodatečný souhlas. Albrecht příjemce ujistuje, že v této záležitosti obešle Viléma Ebsera a další své hejtmany s příkazem, aby příměří v prodloužené lhůtě dodržovali.

Jak uvést do souladu příměří z 2. srpna a Albrechtův list z 6. srpna? Teoreticky mohl mít Albrecht na mysli nějaké separátní příměří s jinou skupinou husitské šlechty, které na rozdíl od příměří z 2. srpna nebylo uzavřeno do sv. Martina, ale jen do 9. srpna, a následně bylo prodlouženo do 17. srpna. To je však málo pravděpodobné: proč by Albrecht s jednou skupinou šlechty uzavíral krátkodobá příměří týden po týdnu a se druhou poměrně početnou skupinou pánů, která se s tou první navíc částečně překrývá, velkorysou dohodu až do 11. listopadu?

Druhou variantou je, že také dochovaná dohoda o příměří s datem 2. srpna může být antedatována. Teoreticky mohlo být tohoto dne uzavřeno krátkodobé příměří do 9. srpna, které bylo následně prodlouženo do 17. srpna. Před tímto datem mohlo být nahrazeno novou smlouvou, která sice ponechala datum první dohody, tj. faktický začátek příměří, ale původní ujednání nahradila novými, minimálně delší platností.

Je-li tento – samozřejmě jen hypotetický – výklad správný, znamenalo by to, že příměří v srpnu 1433 byla výsledkem poměrně intenzivních jednání mezi Albrechtem resp. jeho straníky a moravskou husitskou šlechtou, na jejichž počátku stála nejprve krátkodobá příměří, uzavřená patrně za účelem dalšího jednání o dlouhodobějším příměří resp. trvalém míru. Zdá se, že i dalekosáhlá dohoda o příměří z 2. srpna (nejspíše antedatovaná) měla hlavní cíl ve vytvoření příhodných podmínek k dalším jednáním a k uskutečnění všeobecného zemského sněmu vévody Albrechta s celou moravskou nobilitou včetně husitských pánů a rytířů, kteří jeho vládu dosud odmítali. K podobnému sněmu v září 1433 nedošlo, byl zrealizován až o rok později a 9. září 1434 na něm byl uzavřen landfrýd Albrechta s moravskou šlechtou. Zdá se nicméně, že jednání směřující k tomuto sněmu a k landfrýdu byla zahájena již v létě 1433, čemuž odpovídá téměř „landfrýdní“ charakter příměří datovaného k 2. srpnu 1433 a především jeho ustanovení o chystaném obecném sněmu, se kterým se zjevně pojila vysoká očekávání.

Přirozeně se nabízí otázka, zda se Albrecht na přípravě výše analyzované dohody o příměří datované k 2. srpnu 1433 aktivně podílel, nebo tato dohoda byla spíše výsledkem jednání mezi oběma stranami moravské šlechty a markraběti byla v podstatě „vnucena“. Z listu z 6. srpna víme, že Albrecht dodatečně a na dálku schválil prodloužení stávajícího příměří o týden poté, co to domluvili jeho moravští straníci. Přesto se domnívám, že u tak významného dokumentu, jakým je dohoda o příměří (ante)datovaná k 2. srpnu, si můžeme stěžít představit absenci Albrechtova předběžného souhlasu. Vše tak nasvědčuje tomu, že vývoj situace na Moravě v srpnu 1433 směřoval podstatně dále, než jen k tříměsíčnímu příměří, a že vévoda Albrecht zaujímal již v této době – tj. dlouho před svatomartinským

sněmem a formulací tzv. pražských kompaktát – poměrně vstřícný postoj k jednáním s husitskou šlechtou.

Definitivní příklon k cestě jednání a kompromisu, k němuž se schylovalo již delší dobu, si Albrecht zřejmě hodlal pojistit také u papežské kurie. V registrech suplik papeže Evžena IV. se nachází pozoruhodná žádost rakouského vévody, kterou nejvyšší pontifik signoval dne 24. července 1433.¹⁵⁹ Evžen nicméně supliku schválil pouze za předpokladu, že s věcí bude souhlasit též basilejský koncil (*fiat de consensu concilii Basiliensis sub presidentibus nostris celebrandi G.*), čímž na lépe informované koncilní shromáždění přesunul posouzení oprávněnosti Albrechtovy žádosti. Oč tedy vévoda žádal?

Albrecht ve své suplice zdůraznil, že jeho země jsou dlouhodobě sužovány každodenní válkou proti husitům a nejsou již dále schopny se nepříteli bránit, pokud nezískají účinnou pomoc. Albrecht již po 14 let přichází každoročně o 100.000 zlatých v důsledku války proti kacířům, s nimiž na rozdíl od jiných okolních knížat nikdy neuzavřel příměří či jiné dohody (*qui etiam cum eisdem Bohemis et Hussitis huiusmodi durantibus eorum persecucionibus aliquam concordiam seu conclusionem pacis, sicuti nonnulli alii Germanie principes fecisse dicuntur, facere non curavit hactenus neque curat*). Proto žádá, aby mu papež povolil vybrat *subsidiū* od kléru v dědičných rakouských zemích, zejména v Rakousech, Štýrsku, Korutanech a Kraňsku, a to ve výši nedílného desátku ze všech církevních beneficí, dignit, personátů a officí. Pokud by se tak nestalo, musel by Albrecht přistoupit k příměří nebo míru, aby zabránil úplnému zničení svých zemí (*si hoc non fieret [...] ipse dux cogeretur vel per treugam, vel per pacem sibi et terris suis, ne ad totale exterminium devenirent, providere*).

S určitou mírou fantazie si můžeme představit, že Albrecht čekal na posla, který jej měl informovat o výsledku supliky, a proto sjednával nejprve krátká příměří po jednom týdnu, aby nakonec – vzhledem k chabému výsledku římské mise – uzavřel příměří tříměsíční.¹⁶⁰ Je otázkou, zda Albrecht s přiznáním *subsidiā* počítal (zesnulý papež Martin V. mu *subsidiū caritativum* od rakouského duchovenstva minimálně jednou postoupil)¹⁶¹ a teprve Evženovo „alibistické“ rozhodnutí jej přimělo k sjednání příměří, anebo dopředu očekával spíše negativní vyřízení své supliky, která měla od počátku především ospravedlnit chystanou dohodu

159 Archivio Segreto Vaticano, Reg. Suppl. 287, fol. 159v–160r. Za možnost studovat příslušné dokumenty ve Vatikánském tajném archivu vděčím stipendiu Českého historického ústavu v Římě, které jsem obdržel na podzim 2013.

160 Je potřeba vzít v potaz i dobu, za jakou mohl přijet z Říma do Vídně Albrechtův posel, referující jej o výsledku jednání u papeže. Rychlý posel měnící koně to sice mohl stihnout již týden po signatuře supliky (tedy 31. července 1433); pravděpodobnější je ale cca dvoutýdenní cesta.

161 31. srpna 1422 poskytl Martin V. Albrechtovi za účelem chystané výpravy proti husitům jednorázové *gratum subsidiū* od rakouského duchovenstva s tím, že pokud bude rakouský klérus souhlasit, má vévodovi odvést též plný desátek po dobu následujících dvou let. Listina se dochovala ve dvojím znění, přičemž v jedné verzi jsou vyňati johanité a němečtí rytíři – srov. Archivio Segreto Vaticano, Reg. Lat. 222, fol. 249v–250v, Reg. Vat. 354, fol. 69v–71r.

3. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy

s husity. Faktem je, že uzavřením příměří suplika zjevně ztratila své opodstatnění a Albrecht na jejím základě těžko mohl dosáhnout souhlasu koncilu se štědrým *subsidiem*. Přestože Albrecht ústy svých vyslanců několikrát požádal koncil o nějakou finanční pomoc, již se nejednalo o nedílný desátek od veškerého duchovenstva.¹⁶² Naopak, na jaře 1434 koncil uvalil na veškeré duchovenstvo katolické církve poloviční desátek na boj proti husitům a Albrecht byl přísným mandátem důrazně vyzván, aby výběřčím tohoto desátku ve svých zemích poskytl veškerou součinnost.¹⁶³

Když tedy Albrecht v srpnu 1433 všechno vsadil na příměří s moravskými husity a následný sněm, poněkud udivuje, že se v září 1433 v markrabství žádný sněm nekonal. Proč tomu tak bylo, zůstává zatím otázkou. Moravští páni se naopak ve velkém počtu zúčastnili svatomartinského sněmu v Praze a vstoupili do tam založeného husitského spolku, který zahrnoval Čechy i Moravu; podobně Aleš Vřešťovský z Rýzmburka byl stanoven zemským správcem království českého i markrabství moravského. Díky zařazení do husitského spolku byla Morava pojata do dalších jednání mezi koncilem a husity, při nichž husitskou stranu zastupoval právě spolek.

V době roztržštění husitské jednoty a vzniku husitsko-katolické panské koalice před bitvou u Lipan se ovšem moravští páni začali od jednotného postupu s Čechy opět odklánět, aby nakonec v září 1434 realizovali plán, který byl zjevně připravován již na pozdní léto 1433: uzavření zemského míru s Albrechtem a ukončení války v markrabství. Landfrýd z 9. září 1434 sice ještě zdaleka nezajistil úplný klid zbraní, bylo-li ve středověku něco takového vůbec možné;¹⁶⁴ každopádně však představuje tečku za fenoménem příměří na Moravě v období husitských válek.

3.12. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy - závěrečné shrnutí

Lze fenomén příměří na husitské jižní Moravě nějak celkově zhodnotit a popsat jeho místo v dějinách husitské revoluce v zemi a v regionu? Pokud se na studovaný korpus dohod o příměří pokusíme nahlédnout komplexně, můžeme předně vymežit dva základní typy dohod.

1) Prvním typem jsou dílčí lokální příměří, k jejichž uzavírání docházelo zpravidla po předchozích intenzivních bojích a většinou zřejmě z ekonomických důvodů.

162 BECKMANN, Gustav – WACKERNAGEL, Rudolf – COGGIOLA, Guilio (ed.): *Concilium Basiliense. 5. Tagebuchaufzeichnungen 1431–1435 und 1436; Acten der Gesandtschaft nach Avignon und Konstantinopel 1437–1438; Brief des Enea Silvio 1433; Tagebuch des Andrea Gatari 1433–1435*. Basel 1904, s. 101 a 109.

163 Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, fond Allgemeine Urkundenreihe, sub dato 1434-IV-19.

164 Pro vývoj let 1434–1436 odkazují na studii J. VÁLKY: *Cesta Moravy ke kompaktátům*. Jižní Morava 24, 1988, s. 91–114; nově otištěno in TÝŽ: *Husitství na Moravě*, s. 117–147.

Sem asi můžeme zařadit dohodu z roku 1427, a pak většinu podzimních příměří. Typická pro tyto dohody je poměrně jednotná skladba a formulář. Většinou jde o sjednání krátkodobého příměří s možností výpovědi. Stranám je zapovězeno si navzájem škodit, jedinou výjimkou je výběr holdů od poddaných protistrany, který má zůstat zachován i během příměří. Důraz je dále kladen na bezpečnost na cestách, na polích a na vinicích (v podzimních dohodách se výslovně uvádí vinobraní). Do tohoto okruhu dohod lze volně zařadit též specializované dohody, které nezakládají příměří, ale zaručují bezpečný průběh zemědělských prací. Nelze vyloučit, že u husitských účastníků těchto dohod někdy k ekonomickým důvodům přistupovala i motivace krýt si záda pro vojenské angažmá za hranicemi země (snad Jan z Pernštejna na podzim 1429; více husitských pánů na podzim 1430?), jednoznačně to však prokázat nelze.

2) Druhým výrazným typem dohod o příměří jsou takové, které měly „politický“ podtext, přičemž byly uzavírány za účelem připravovaných mírových jednání. Sem rozhodně spadá příměří z března 1430, které bylo v dosavadní literatuře spolu s celým prostějovským sněmem buďto špatně datováno nebo zcela opomíjeno,¹⁶⁵ dále s nejvyšší pravděpodobností série příměří z jara 1432 a nakonec především výjimečné příměří ze srpna 1433 (hypoteticky lze snad do této skupiny řadit i příměří z února 1431).

Pokud jde o formulář těchto průměrných listů, buďto se víceméně shodují s formulářem běžných lokálních příměří (to nepochybně platí o sérii příměří z jara 1432, případně i o příměří z února 1431), nebo mají bohatší skladbu a obsahem svých ustanovení se blíží spíše landfrýdu (jak je tomu u příměří ze srpna 1433). Bohužel se nedochovalo prostějovské příměří z března 1430, o jehož ob-

165 Sněm a dohodu o příměří uvedl do literatury, avšak s chybnou datací, HOSÁK, L.: *Olomoucký patriciát*, s. 26–27 (zde k roku 1428); TÝŽ: *Husitské revoluční hnutí*, s. 23 (k roku 1429); od Hosáka tento údaj převzali autoři některých prací o jednotlivých panských rodech. Sněm však zůstal nepovšimnut Josefem Válkou v jeho *Studiiích*. Ve specializovaném článku VÁLKA, Josef: *Moravský komentář k Hlaváčkovým „Husitským sněmům“*. In: Polívka, Miloslav – Svatoš, Michal (ed.): *Historia docet*. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc. Praha 1992, s. 513–527, zde s. 519, doslova uvádí: „Od roku 1421 do roku 1434 nemáme žádný zápis o sněmu, jen nejasné doklady o schůzkách stran, ostatně zcela výjimečné. Je to způsobeno ztrátou dokumentů a tím, že zemské desky byly ‚uzavřeny‘? Spíše lze soudit, že se na Moravě žádný sněm nekonal. Pokud by totiž měl mít sněm význam a jeho usnesení platnost, musel by to být skutečný reprezentativní sněm celé země. To by vyžadovalo všeobecné uznání Albrechtovy vlády. [...] Pokud měl mít sněm smysl, musel být nejen dobře obeslán, ale jeho závěry musely být přijaty jednomyslně. Sněmovní usnesení nikdy není přijímáno hlasovací většinou, ale během jednání se musí dospět k jednotě, která je pak sněmovním snešením vyjádřena. Takové jednoty nemohl na Moravě Albrecht dosáhnout. Pokud se jeho stoupenci scházeli, nemohli dát svým schůzkám povahu sněmu. A také moravští husité se zřejmě ‚nescházeli‘ a neměli tendenci vytvořit svůj sněm nebo ovládnout sněm zemský. Jejich cesta vedla na sněmy v Čechách“. Toto Válkovo tvrzení je nutno opravit ve smyslu, že minimálně jednou se podařilo na Moravě uskutečnit sněm svolaný husitskou šlechtou a přitom obeslaný též Albrechtovými a Zikmundovými stoupenci, který byl dokonce schopen dospět k dohodě o příměří. Na druhou stranu je asi pravdou, že tento sněm byl ojedinělý a že jinak institut sněmu na husitské Moravě skomíral, jak to popisuje Válka ve výše uvedeném citátu; v průměrném listu z 2. srpna 1433 čteme, že *pro nečasté sjezdy a sněmy panské tato země velmi hyne a v neřády vnukuje* (č. 22).

sahu jsme informováni z listu Albrechtových straníků do Znojma; z tohoto listu však nevyplývá, že by dohoda obsahovala nějaká výjimečná ustanovení navíc oproti běžným lokálním příměrím.

Zatímco listinný formulář se u obou zde vymezených typů příměrím nijak podstatně neliší, je pro druhý typ příměrím s „politickým“ podtextem typický širší okruh účastníků, mezi nimiž na jednu stranu chybí táborské posádky, na druhou stranu je však nějakým způsobem zapojen markrabě Albrecht a případně také král Zikmund. Jednání s Albrechtem (resp. Zikmundem) máme u prostějovského příměrím z jara 1430 přímo zmíněna v listu Albrechtových straníků městu Znojmu a tamnímu hejtmanovi (č. 5), na jaře 1432 v listu pohořelického hejtmana Viléma Ebsera několika Albrechtovým straníkům a městu Brnu (č. 18) a v létě 1433 Albrechtovým listem jeho straníkům (č. 24). Vévoda Albrecht je sice obvykle do příměrím zahrnut, plnohodnotnou smluvní stranou je však zřejmě až u příměrím ze srpna 1433 (č. 22).

Konečně je pro druhý typ příměrím typické, že často zjevně nespĺnila svůj původní účel. Jednání, kvůli nimž byla uzavřena, se buďto vůbec nekonala, nebo zkrachovala, neboť situace v zemi v těchto letech ještě nebyla zralá na uzavření dlouhodobějšího míru, jemuž se uvedená příměří měla stát předstupněm (to platí minimálně o příměrím ze srpna 1433). Přesto je potřeba příslušné dohody o příměrím vnímat jako integrální součást proudu jednání mezi husity na jedné a Zikmundem, Albrechtem a církví na druhé straně, který – s četnými zákrutami a „slepými rameny“ – směřoval od bratislavské schůzky v dubnu 1429 k přijetí kompaktát.

V tomto kontextu však nesmíme podceňovat ani význam prostých lokálních příměrím (viz výše bod 1). Institut příměrím jako takový totiž znamenal významné vítězství středověkého válečného práva a politického pragmatismu nad církevními zákazy a náboženským fanatismem na obou stranách. I když byla motivace některých příměrím ryze ekonomická, přispěly příslušné dohody k sílícímu pocitu, že obě strany spolu mohou jednat a dohodnout se na určitém zmírnění války nebo alespoň na pravidlech boje, jak to ukazuje pozoruhodná smlouva mezi Divišem z Přehořova a městem Brnem (č. 2).

Právě vyslovené postřehy vcelku korelují s tím, co víme o dohodách o příměrím z husitských Čech. Pokud však porovnááme dochovaná jihomoravská příměří s těmi českými, můžeme nalézt minimálně jeden podstatný rozdíl, a tím je na první pohled zřetelná rovnost smluvních stran u moravských dohod. Mezi těmito dohodami především zcela postrádáme takové, které by si katolická strana musela vysokou částkou „koupit“, jak se to stávalo v Čechách a zejména ve Slezsku, Lužicích nebo přilehlých německých zemích. Protože v jihomoravských příměrím zásadně nebývá sjednána finanční sankce pro případ porušení příměrím, neexistuje také rozdíl ve výši smluvní pokuty u obou stran, která bývala v Čechách někdy vyšší u katolíků. Nikde se také nesetkáváme s náboženskými ústupky jedné strany vůči druhé, které byly v Čechách, ale třeba též ve Slezsku poměrně časté a vždy vyznívaly ve prospěch husitů (katolíci se museli zavazovat

k respektování čtyř pražských artikulů na svých panstvích; u některých slezských knížat byl v dohodě o příměří dokonce zakotven požadavek jejich přestoupení ke kalichu).

Důsledná rovnost stran v jihomoravských příměřích z let 1427–1433 na první pohled poněkud nabourává představu husitské hegemonie na Moravě, kterou ve svých husitologických studiích vytvořil Josef Válka a která byla všeobecně přijata. Zde si však musíme opět uvědomit, že dochovaná příměří se týkají především jižní Moravy resp. jen Brněnska. Jak už bylo zdůrazněno výše, v tomto regionu existovala určitá rovnováha sil s jasnou převahou katolické strany v užším a husitů v širším okolí Brna a právě tato rovnováha zřejmě nahrávala uzavírání příměří. V jiných moravských regionech takto vyrovnané síly nebyly. Města Olomouc s Litovlí a mimo krátkou husitskou epizodu také Šternberkem byla obklopena husitskými pevnostmi a představovala jakési „souostroví“ v husitském moři, neboť střed, severozápad i severovýchod země byl od roku 1427 převážně husitský. Podobně byla Jihlava sevřena od západu táborským Pelhřimovskem, od severu panstvími husitské šlechty, od východu táborskými posádkami v Třebíči a Měříně a pouze na jihu sídlili významnější katoličtí sousedé, s nimiž Jihlava zpravidla neměla ideální vztahy. Obdobné poměry konečně panovaly i v okolí Uherského Hradiště. Na většině území Moravy lze tedy v letech 1427–1434 o „hegemonii husitů“ oprávněně hovořit a můžeme se domnívat – abych se vrátil k úvodu této kapitoly –, že právě proto tam byla příměří uzavírána méně často. Tím se však již dotýkám topografických souvislostí, jimž bude věnován následující exkurz.